

KEY

TO

ARNOLD'S LATIN PROSE
COMPOSITION

REVISED BY

GEORGE GRANVILLE BRADLEY, D.D.

DEAN OF WESTMINSTER,

LATE MASTER OF UNIVERSITY COLLEGE, OXFORD, AND FORMERLY MASTER OF
MARLBOROUGH COLLEGE

Crown 8vo. 5s.

ARNOLD'S PRACTICAL INTRODUCTION
TO LATIN PROSE COMPOSITION.

New Edition, Edited and Revised

BY GEORGE GRANVILLE BRADLEY, D.D.,
Dean of Westminster.

Crown 8vo. 5s.

AIDS TO WRITING LATIN PROSE
With Exercises

BY GEORGE GRANVILLE BRADLEY, D.D.,
Dean of Westminster.

Edited and Arranged by

T. L. PAPILLON, M.A.,
Fellow and Tutor of New College, Oxford.

RIVINGTONS
WATERLOO PLACE, LONDON

RIVINGTONS
WATERLOO PLACE, LONDON

Copy 2.
St. Joseph's

KEY

TO

ARNOLD'S LATIN PROSE COMPOSITION

REVISED BY G. G. BRADLEY.

EXERCISE 1.

1. Ego populi Romani suffragiis consul (7) sum factus, tibi (5) ab (8, a.) hostibus humani generis favetur. 2. Tres jam dies (9, a.) obsessum erat oppidum, quarto die expugnatum est. 3. Tres ad te (6) nuntios mense Januario misi. 4. Si tibi parebitur, parceretur mihi. 5. Ager ille ab hostibus ferro et igni vastatus erat. 6. Mihi invidetur, tu vero contemneris. 7. Favet fortuna fortibus (5), felicibus interdum invidet. 8. Quum ad urbem prima luce pervenisset (14) principes accessivit. 9. Tibi ego nunquam nocui, mihi vero semper invidisti et amicos meos odisti. 10. Quo (Intr. 58), (*or* quibus *or* qua re) audito, (*or* quod cum audivisset,) tres horas constitit, meridie vero rursus iter incepit. 11. Haec locutus (14, a.) porrectā dexterā viam ei (6, *and see* 243) monstravit.

Great care should be taken to correct and explain such mistakes in this Exercise as violate the preceding rules. No advance should be made till it can be done correctly, and the constructions explained.

Some attention should also be paid to the order, so far as all events as to disallow mere English order. Attention might be called to the inversion of the order in 4 and 7 (Intr. 107); to the juxtaposition of *tibi* and *ego* in 9 (Intr. 106).

1. Difference between *inimicus* and *hostis*? 2. Why could not *nunc* be used?—never used out of past time; *obsidebatur* would be more idiomatic Latin (see 181). 4. Why future for *are* obeyed?—loose anticipative sense of English future: I will come to-morrow if I can; *si potero* (190). 7. Meaning of *felix*?—not “happy” (*beatus*), but “lucky,” “fortunate.” 10. Place of *vero*? (see Intr. 98.)

EXERCISE 2.

1. Omnium ego civium suffragiis rex sum factus (or totius or universi populi . . .). 2. Ad summos magistratus in civitate sua (or in patria) pervenit. 3. Urbium strepitum odi, rus mihi semper est gratissimum. 4. Hunc agrum majores nostri armis adepti sunt. 5. Totus tum orbis terrarum (or omnes tum gentes) populi Romani imperio parebat. 6. Diu is regnavit; regnum autem (541, *Obs.*) quod vi adeptus erat, cum summo civium emolumento obtinuit. 7. Orator fuit praeclarissimus, quem (Intr. 58) omnes maxime admirabantur (184). 8. Omnibus ille civibus carissimus fuit, semper enim omnia pro (6) republica (patria) facere voluit. 9. Vulcanus mortiferum pro patria pugnans accepit. 10. Tandem conticuit, multa ac diu dixerat. 11. Puer regnum exceperit, rex ad summam gloriam pervenit. 12. Jam ab omni vi tutus erat, haudquaquam tamen ab Hannibale securus. 13. Ad patris ille gloriam nunquam pervenit, sed omnia quae turpia erant semper oderat. 14. Patriae interitum praedixit.

1. *Ego* may be inserted side by side with *omnium*; it is not necessary, cf. 334, iii.; *natio* would be wrong (see on 6). 2. *Sua* emphatic (11, c) = “native;” the word *patria* is more common in speeches and poetry than in plain narrative. 4. *Majores* (sc. natu) lit. “our elders,” a metaphor for “ancestors;” *patres* is never used as “fathers” in the Bible. *Armis* better than *ferro*, which would be rather poetical here; *ense* or *gladio* would mean “by a single sword.” 6. *Is*, not necessary—would be used if the name had been given in the last sentence; *ille* would be more emphatic; “that king;” why not *coronam* or *diadema*? an Eastern metaphor which comes to us from the Bible; *civium* best here for “the nation,” as the people of whom the nation consisted

are meant. Why not *natio*?—not used of a civilised state. 7. Why not *famosus*? Instances should be given of its use and meaning. 8. “Ready” here = “willing,” rather than “prepared.” Why not *fatalis*? Give instances of its real meaning. 11. Explain this use of *puer*, *senex*, etc. (see 63) = in boyhood, old age; used as an adverbial phrase of time. 12. Find instances of use of *securus*; *ab*, “on the side of,” *a dextra*, etc. 13. *Ille* may be used for emphasis in contrast with “his father” (339). Why not *vilia*? Find its true meaning. 14. Why not *ruina*?—properly the fall of a building.

With words such as *securus*, *vilis*, *famosus*, *fatalis*, etc., it is well to learn by heart some line or lines from Virgil or Horace that will fix their true meaning on the memory.

EXERCISE 3.

1. Pacem omnes desiderabamus, bellum enim longum (or diutinum) ac cruentum gesseramus. 2. Urbem tandem octo jam menses obsessam dediderunt. 3. Pacem otiumque optat, quae adepturus est nunquam. 4. Omnes (16, b.) bellum expectant, sed Di Immortales pacem nobis quam optamus largiuntur. 5. Tum ad (6) amicos conversus frustra eos suspicere conatus est. 6. Amicos circumspexit, sed omnes eum, quos circumspiciebat, deseruerant. 7. Hostes, effusi portis, militibus nostris immiscebantur. 8. Multitudo, quae mane convenerat, ante meridiem dilapsa est. 9. Multa de montibus volvebantur saxa, unusque e ducibus nostris ingenti mole ictus mortiferum vulnus accepit. 10. Funesto illo die te ego (334, iii.) desideravi, sed ruri aberas. 11. Multitudo maxima congregata erat, et jam exulum reditum expectabat.

1. We all = “all of us,” which is never nostrum *omnes*, but nos *omnes* (if the pronoun is expressed, see 297). *Ac*, how different from *et*? = “and, and a bloody one” (page 14, note). *Cruentus*, why not *sanguineus*?—*sanguis* denotes blood within the veins, etc., *crucior* blood as shed. 2. *Jam* often inserted in reckoning past time. 3. Why *que*?—two ideas form one whole (p. 14, n.). Note common meaning of part. in *rus*; likely or destined to. Place of *nunquam* (Intr. 92). 4. “Heaven,” if out of a modern speech, would be *Deus*; otherwise *Di*, as the Romans believed in many Gods; *caelum* is “the sky.” *Optamus*, properly

"desire much;" not to be used if literal prayer, *entreaty*, is meant. 5. *Frustra*, how different from *nequidquam*? (see Vocab.) 6. Why imperfect in second verb?—was looking for; *continuous* and *descriptive*; *represents* him as doing it; does not merely say he did it (183, 184). 7. *Nostris* alone would do; *nostris* often used for "our men." 8. The verb *icere* not common except in participle. 10. Why not *fatalis*? (destined by fate); why not *alfuisti*? *aberas*, "you were at that time." 11. Why not *vasta*?—it never means merely "vast," but "desolate," or some other meaning besides *size*.

EXERCISE 4.

1. Si tu exercitusque valetis, bene est. 2. Et ego et tu multa pro patria bella gessimus. 3. Galli ante finem aestatis a Caesare victi sunt. 4. Grex postero die incolumis rediit. 5. Nec tu hoc unquam nec frater tuus fecistis (*or* fecit). 6. Civium meorum magna pars eo tempore (*or* tum) exulabat. 7. Et ego et tu populi Romani suffragiis ac beneficio consules facti sumus. 8. Ego civibus meis, tu Gallis pepercisti. 9. His constitutis rebus, tertio die domum rediit. 10. Clitus ab Alexandro gladio interfectus est. 11. Multos tibi ac patri tuo honores decrevit populus senatusque Romanus. 12. Hoc omnis nostri laboris praemium neque ego nec tu expectaveramus.

1. Why *que*?—they are looked on as forming a whole (p. 14, note). 2. Why *pro*? (see 6.) 3. Why *a* Caesare? (8.) 4. Case of *die*? (9), of *incolumis*? it is part of the predicate, *rediit* acting as in some degree a *link* verb (Intr. 50). 5. Note that *fecistis* might be used, if placed near *tu* (29). 6. *Eo tempore*, adverbial phrase (see Intr. 19). Meaning of imperfect tense—time contemporaneous with some *past* event (183). 7. Note, we might say "people of Rome;" adjective always used in such phrases in Latin (58); *Romae populus* would have no meaning, or rather would mean "the people at Rome." 8. Translate "I am spared by my countrymen" (6). 9. How else might "having," etc., be translated? (14.) 10. Explain the two ablatives (8). 11. *Ac*, why?—"not to you only, but to your father *also*." The order of the words gives emphasis to the quarter from which the honours came (Intr. 91).

EXERCISE 5.

1. Multa se bella gessisse respondit, et jam pacem otiumque desiderare. 2. Peccasse se negat. 3. Et te et fratrem tuum valere respondit. 4. Hostem mox urbem oppugnaturum esse intellexit. 5. Negat Caesarem leges violaturum esse. 6. Locum tibi placere manifestum est. 7. *Same*, with fuit (erat). 8. Locum tibi placuisse manifestum fuit (erat). 9. Credidit Pompeius cives suos se esse secuturos omnes. 10. Negabant (negavere) milites se contra patriam atque leges arma sumpsisse. 11. Viros fortes laboribus exerceri memento. 12. Milites proximo se anno libenter oppidum oppugnatos fuisse, sed jam otium sperare, responderunt. 13. Quum ad (in) castra rediissent, se hostium aciem praetervertum esse et eorum ducem convenisse dixit.

Pains should be taken to point out the peculiar idiom of Latin in never using *n* conjunction after *verba sentiendi*, etc. The difference between this and English, French, German, and even Greek, may be pointed out, as also between classical and later Latin, such as the Vulgate, where *quod*, and even *quia* and *quoniam*, are used for "that." "*Amen dico vobis quia unus e vobis me traditurus est.*"

1. "Now," why not *nunc*? "Sigh for," note metaphor (17). 3. Why not *valuisse*? Great care should be taken to explain this tense, as also *placere* in 7, etc. (see 35, and 193, i.). 4. *Hostem*, pl. would be equally good. Difference between *oppugno* and *obsideo*?—both instances of 24. *Intellexit*, not *percepit*; other instances (19) might be asked for. 5. "Break," metaphor so common in English that we forget it is a metaphor; *rumpere* much rarer in Latin. 6. *Tibi*, explain dative (see 5). 7. "Was," difference between *fuit* and *erat*?—*fuit* simple fact; *erat* "was at that time" (183). 8. *Placuisse*, explain tense; perhaps it no longer pleased them (see 35). 9. Note order: P.'s belief is emphasised, as also is *omnes* (Intr.). Why *se*? what would *eum* (another person already mentioned) or *illum* (that other person) mean? 10. *Negabant*, either "were at that time denying," or "kept denying;" *negavere* simply "denied." The English may mean either according to the context; "their" need not be expressed (11, c.). 11. Why not *a-laboribus*? (8.) *Viros*: difference between *vir* and *homo*?—"man"

v. "human being" (p. 153, note 3). 12. *Proximo*, case? (9), literal meaning?—"nearest," sometimes used for *next following*. "Would have" (see 36). What would *esse* mean? *Sperare*, why "for" omitted? (23); explain tense. 13. "Having," etc., why not *reditus*? (see 14 and 416.) Why not *castris*? (8.) Difference between *ad* and *in*? (331, 1 and 24); cases governed by *in*? (330.) *Praeterverbum* sc. *equo*, sometimes "to sail past," sc. *nave*; "their," why not *suum*? (11, e.); *convenisse* (24).

EXERCISE 6.

1. Solon se insanire simulavit. 2. Simulabo, inquit, me insanire. 3. Se Londinūm brevi esse venturum pollicitus est. 4. Te ex sententia esse navigaturum spero. 5. Regnum se mox adepturum esse sperat. 6. Simulabat se furere. 7. Caesar se agrum nostrum ferro et igni esse vastaturum minatus est. 8. Respondit se ex sententia navigasse. 9. Vi se rem esse confecturum juravit. 10. Negat se ante diem quintum domum (9, b.) esse rediturum. 11. Respondit se sororem suam nondum vidisse, sed sperare et eam et virum ejus domi inventurum esse. 12. Speravit exercitus fore jam ut hostium ager ferro et igni vastaretur. 13. Ad summos se honores brevi perventurum esse sperat, quos credo eum consecuturum esse nunquam. 14. Populum tuum (or *cives tuos*), a crudeli hoste tamdiu vexatum, libertatem suam armis vindicasse gaudeo. 15. Sororem, inquit, meam nondum vidi, sed et eam et virum ejus domi me inventurum esse spero.

1. *Furere* would mean "in a frenzy of madness;" *insanire*, "of unsound mind." What difference would *simulabat* make?—"was pretending at that time." 4. "Have a voyage," a single verb in Latin (see 25); importance of this should be enforced. 5. What three bad mistakes would *obtinere coronam* involve? (see 37, 17, and 18.) 11. No occasion to repeat the *se* from the first clause. 14. Why would *natio* be wrong?—it answers rather to our "clan" or "tribe," a society of the same race, a division of the same *gens*; not applied to an organised and civilised community. You would never see *natio Romana* (Ex. 2, 6). Why not *oppressum*?—*oppresso* always something

sudden; "overwhelm," "surprise," "crush" (see Latin Dict.). *Armis*, metaphor; *gladio* never so used. 15. Pains should be taken to enforce this use of *inquit*; *dicit*, and *ait*, etc., should never be allowed with *oratio recta*; nor *inquit* with *oratio obliqua* (see 514, ii.).

EXERCISE 7.

1. *Malo promissis stare* (fidem praestare) quam omnium hominum (16, b.) unus esse divitissimus. 2. *Molestus tibi esse incipio*. 3. *Desinite ergo timidi* (or *ignavi*) esse, et *boni cives fieri incipite*. 4. *Romam* (9, b.) statim redire et *bonus civis fieri statuit*. 5. *Videtur Rex fieri noluisse et privatus esse maluisse*. 6. (Ab) omni te culpa (264) *judicium sententiis liberatum esse dicunt*. 7. *Quam magistratum petere decrevissem, domum redire et suffragia vestra poscere ausus sum*. 8. *Liberi mori malumus quam servi vivere*. 9. *Tradunt eum delatum a civitate et principibus regnum accipere noluisse*. 10. *Diem jam fatalem adesse apparebat; oppidani vero vel desperare vel se dedere* (21, b.) *nolebant* (or *neque tamen oppidani vel . . . vel volebant*). 11. *Se vel fidem fefellisse vel civis decepisse negavit*. 12. *Decrevit senatus ut legati ad Pyrrhum mitterentur*.

1. *Promissa* is used as a neuter substantive, just as *privatus* and *oppidanus* for masc. substantives (8 and 10); for "promises," "things promised" (61, b.). There is of course no passive to *polliceor*. *Fidem praestare*, "to keep my word," is equally common. "Richest," the superlative is often made more emphatic by the addition of *unus* (293, note). 3. *Cesso* is "I hang back," "am idle;" quote instances. "Patriot," no single word: sometimes *patriae*, or *reipublicae*, *studiosus*. There are many expressions. 6. "Verdict" is pl. in Latin; because many juries each gave a *sententia*; in such cases Latin often uses a plural where we use a singular. Thus "the friendship of many men," *multorum hominum amicitiae*. 7. "Candidate" as a substantive is *candidatus* (61, a); it is here part of a verbal phrase (see 25). 8. "Would" is not here the sign of the potential mood; but expresses desire or preference. 9. "Refuse" is generally, not always, to be expressed by *nolo*, very seldom by *recuso*, which means rather

"I protest against" (see 136, a.). "Tradition" might be *fama*; but better to turn either as above, or by *traditur* personally, or *memoriae proditum est* impersonally, as in 46, a. 10. *Fatalis* is not "fatal," but "fated," and may be used in either a good or bad sense. Difference between *vel . . . vel*; *aut . . . aut*?—*vel* distinguishes the two less sharply, "whichever you like to name" (Intr. p. 14, note). 11. "Broken," metaphor; *rupisse* would be absurd in Latin.

EXERCISE 8, A.

1. Bonos se sapientesque unquam (o) civitate pulsorum esse negavit (or in exsilium (ex)pulsorum, exacturum, ejecturum). 2. Omnes multa ignoramus. 3. Virtutem ignaviamque inter se contrari-as (or -a, 48, c.) esse dixit. 4. Non a (8, a.) Dictatore ipso, sed senatus-consulto laudabili tecum (8, Obs.) civitate pulsus fuisse videtur. 5. Ab optimatibus desciscere et ad populares se adjungere statuit. 6. Temeritatem et inconstantiam laudand-as (or -a) esse negavit. 7. Adolescens fuit optimus, et amicus mihi fidelissimus; multa mecum illo die de rebus futuris collocutus est. 8. Cum Romam rediisset, omnia pro patre suo se acturum esse pollicitus est. 9. Exercitus ab Hannibale per multos atque invios saltus, trans multa ac latissima flumina, multos ac praealtos montes paludesque pestilentissimas, in hostium fines traductus est. 10. Vix negare audebis honesta interdum cum utilitate pugnasse. 11. Majores tuos multa ac praeclara ausos esse scio. 12. Multa pollicetur, minatur multa; sed perpauca eum effecturum esse credo.

The rules for these Exercises are unusually numerous, and pains should be taken to master them.

1. Notice how often *se* (and other monosyllabic words whose position can be easily varied) is inserted between two words, which would naturally come together. *Civitate*: the preposition is generally omitted in this phrase; the ablative alone is sufficient (264). 2. *Ignoro* is a transitive verb, and includes four parts of speech in English—"I am ignorant of" (25). 3. *Virtus* is used in this sense even in prose. Cf. the Greek ἀρετή, the word *vir*; *fortitudo* would be equally

good; *ignavia*, properly "slothfulness," but often used thus. 4. Why not *videtur* and *pulsum*? (see 43.) Why not *apparet*? (46, c.) Why a ("by") in one case and not in the other? (8.) 5. Note inf. with *statuit* (see 45); "join," what would *populares jungere* mean? (cf. 20, 21.) 6. *Laudanda* would do also; more common when genders are different (see 48, b., c.). 7. Note superlative, why *rebus futuris*? (see 52); "had conversation" (see 25). 8. "Having returned," why this construction? (see 14). Why *Romam*? see 9, b.) 9. Notice carefully the rule as to *multis* (56); also different meanings of "country" (16, a.). 10. *Honestatem* might be used for *honesta*; but why not *utilibus* for *utilitate*? might be *masc.* (see 52). 11. What would *patres* mean?—"the last generation" 51, note, and note above, Ex. 2. 4). Why may "enterprises" be omitted? (see 52 and 54.) 12. For place of *minatur* see Intr. 107.

EXERCISE 8, B.

13. Tu (11, b.), inquit (40), de rebus (52) praeteritis cogitabas, ego futura praedicere conabar; jam et me et te errasse intellego. 14. Se ab his fratribus, inimicissimis suis (or *sibi* in.), regno ac patria (ex)pulsus narrat; iniquissimis eos edictis et decretis omnes bonos cives (or optimum quemque, see 375) omnes sapientes (or sapientissimum quemque) insectari; nullius bonis aut famae parci, divites juxta ac pauperes vexari. 15. Multa ab avo tuo praeclarissime (or gravissime) dicta perscripturum me spero (or multa avi tui et praeclarissima dicta, see 55). 16. Haec, inquit, majores nostri sequebantur (184), haec sperabant, haec posteris tradiderunt (187). 17. Multa ab eo praeclare facta esse constat (or multa ejus ac praeclara fuisse facta constat). 18. Te pauca locutum esse, multa cogitasse gaudeo (487, Obs.). 19. Permultae naves onerariae multis maximisque tempestatibus proxima hieme vel quassatae demersaeque vel in terram ejectae esse dicuntur (or permultas . . . dicunt, see 43, 44).

Jam is "by," *nunc* "at, this time:" "now" often expresses either. Avoid using *percipio* for "I perceive;" use either *intellego*, *sentio*, or *video*.

EXERCISE 9.

1. Rerum alienarum procurationem semper esse molestissimam (*or* -um, 48, *d.*) dixit. 2. In hoc omnium pavore primus se recepit frater tuus. 3. Legibus, inquit, juvenis parebam (184), non violabo senex. 4. Primus haec (54) ausus sum, omittam ultimus. 5. Hunc nos poetam vivum negleximus, mortuum funere publico, sepulcro marmoreo, multis ac pulcherrimis monumentis, omni denique (534, *Obs.*) honore, ornamus. 6. Rex quum primus ad summum montem pervenisset, campos amoenissimos oculis subjectos tacitus despexit. 7. Ad suos conversus villam monstravit ubi puer natus educatusque erat; sero, inquit, se fortuna mutavit (*or* mutata est). 8. Exercitui se Romano victum vestitumque suppeditatum esse pollicitus est. 9. Totum hoc edictum tacitus perlegi, insanire mihi visus est qui id scripsit, scriptumque fixit. 10. Omnium sententiis absolutus domum incolumis rediit; proximo anno (*or* insequente anno) ad summos in civitate honores omnium consensu pervenit. 11. Milites quum frequentes convenissent contionem ejus taciti audiverunt. 12. Totum me fidei tuae ac bonitati permitto. 13. Illud (341) nemo pie negare potest, fratris tui vitam divinitus esse conservatam.

1. Explain that *alienus* is "another man's," and is not to be used, as it often is, for *peregrinus*, "a foreigner," or *exterus*, -*rus*, "foreign." 2. Force of *re* in *recipio*? 3. Why not *legi*?—that would mean rather a law, some particular law, not "law" in its general sense. Latin does not express "abstract ideas" by singular nouns so easily as English. "Break," why not *frango*, or *rumpo*?—too metaphorical. 4. *Omitto* is not "I omit," as by accident; but I *purposely* "let go." 6. "Reach," beware of *atingo*, *attineo*, etc. "Fair," *amoenus* is used in this sense of beautiful scenery: you must not apply it to a person, or a painting; *oculis*, note on 3. 8. "Supply with;" compare "I threaten you with death," *mortem tibi denuntio*, etc. (see 247). 9. *Fixit*: the subj. *scripserit*, *facierit*, would be admissible here as virtual *oratio*

obliqua (448), but is not necessary. 11. "Speech;" *contio* is always a speech addressed to *soldiers*, or to the *people*; never used for a speech in the Senate or in a law-court (*oratio*). 12. Notice this use of *permitto*, "cui rex doorum," etc., Horace, *Odes*, iv. 4. 3. Sometimes *in fidem* is used; beware of such Latin as *permitto te hoc facere*. *Bonitas* is never "goodness" in the sense of "virtue," always "kindness;" cf. French *bonité*.

Attention also may be called in 5 to the readiness with which we use the same English word as a subst. or adj. according to its position: *State funeral*, *marble tomb*; so *iron age*, *chestnut horse*.

EXERCISE 10.

1. Qui heri tecum consentiebant, ii hodie toti dissentiunt. 2. Qui serviro mavult cum divitiis quam cum paupertate liber esse, eum et ego et tu (pariter) despiciamus. 3. Scimus eum de quo haec omnia nobis narravisti ad summos se magistratus, maximos ad honores, perventurum esse expectare; quos equidem illum nunquam adepturum spero; hominem enim novi. 4. Qui juveni tibi saepissime adversatus sum, is seni tibi atque inopi libens subveniam. 5. Pedites ad te quos habui optimos fortissimosque misi, quos tu quum remissurum te pollicitus esses invitus fidem praestitisti. 6. Qui adstabant se sequi jussit; illi vero obviam venientium clamore perterriti, primum constitero, deinde (*or* tum) subito dissipati sunt ac diversi fugere. 7. Quam petebas adest mulier; quam (78) ego auditam (15) dimittam. 8. Optima tu instituta atque leges contempsisti, quae res hodie tibi exitio erit. 9. Quae puer parvi faciebam, ea senex maximi aestimo. 10. Qui tibi tum ultimus subveni, is cras primus me tibi (*or* ad te) adjungam.

1. Tense of *consentiebant*?—were agreeing with you, continuous time (183). 2. Explain case of *liber*? (42, ii.) Why would *unum* be wrong for *eum*?—would mean "the one," "the only one." Why not *et tu et ego*? (26, note.) 3. *Scimus* might come after *expectare*; but is put first, as in Intr. 90. "Story" is very rarely expressed by "*fabula*," which means a fictitious story, or a drama. *Vir* is used in

good sense, never contemptuously; *scio* never used of being acquainted with a *person*; the present *nosco* of *novi* not used in prose; *cognosco* is not "I know," but "I ascertain," or "learn." 4. "Repeatedly," or "again and again:" why not *iterum iterumque*?—*iterum* means only "a second time" (533, c.). "Opposed," why not *opposui*—transitive verb, "put (something) in your way." 6. Beware of *eos adstantes* (74). It would mean, "them (some people already mentioned), while standing near." *Se: eum* of course would be right if the English meant a different person already named. *Illi* inserted, as fresh subject to the verb is introduced; *illi* often "the other party" in a narrative; *clamoribus* would do equally well. 7. *Mulier* not necessary (see 50). 8. *Tu* often inserted where strong blame is expressed. *One like you*, opposed to *optima*. The adjective might be placed after *leges* only, *optimas*; or else *optima instituta, leges optimas*. For dative *emitio* see 259. 9. *Parvi*, gen. of price (see 305), so *maximi*, etc. 10. "I join;" be careful of the use of this word when used in the sense of "I join myself to," as it is always either used with *se*, or in the passive (see 20).

EXERCISE 11.

1. *Ei* qui regem veneno interfecisset (*or* *absumpsisset, or* *intercepisset*) *obviam* se factum esse simulavit. 2. *Nemo* est quin sciat eum qui agrum suum non colat frustra messem expectaturum esse. 3. *Exules* ad eos se locos, unde majores sui orti essent, pervenisse crediderunt. 4. *Hanc* calamitatem a patria me prohibitorum esse spero: quamobrem quidvis audere vel perpeti volo. 5. In Remorum fines copias se suas ducturum esse pollicitus est, quos brevi fore ut ad fidem revocaret. 6. Quibus auditis, ea quae vera essent legatos loqui, et crescere periculum intellexit. 7. Negavit se unquam honestati utilitatem praeposuisse, quamobrem socios, quibus se subventurum esse pollicitus esset, nunquam deserturum (*or* *sociis . . . defuturum*). 8. Qua re cognita multitudinem, quae circa domum regiam congregata esset (*erat, 449*), dissipaturum se pollicitus est. 9. Non emolumentum sed amicitiae causa omnes libros quos frater ejus reliquisset mihi se dedisse simulavit. 10. Amicos, quos tu circumspiceres, tutos

esse omnes dixit; quamobrem se quidem securum esse. 11. *Gloriam*, qui virtutis verae fructus est honestissimus, repudiare se simulat. 12. *Nemo* est quin sciat circa tellurem lunam moveri.

1. No one word like our "meet;" sometimes *occurro*, "I run up to," or "come across." 3. "The locality;" is often answers to the definite article, which is only a shortened demonstrative (348). "Forefathers:" why not *patres*?—would mean in prose "their fathers," "the last generation" (p. 63, note.) "Anything," *quidvis*, anything you choose, i.e. all things, almost=*omnia* (359). 5. Why is *copias* or *milites* better than *exercitum*? Because the latter would be *ambiguous* (see 52), might be either subject or object to *ducturum*. Always avoid constructions like the oracle, "*ait* to, *Aecida*, Romanos vincere posse," which had a double meaning (216, Obs.). 6. "The truth:" *vera* alone, "true things," would do. *Crescere*, why not *augere*? (21, c.) 7. The *abstract substantives* (Intr. 29, d.) here are better than the adjective, because *utilibus* might mean "useful persons" (51, c., and 52.) 8. Break up, "gather," read carefully 20, 21. 9. For *simulavit, dicitavit* might be used. "Alleged as a fact;" *dicitio* and *finjo* often mean "pretend" in this sense. 10. "For whom:" why not *quibus*, or *pro quibus*? (see 22, 23.) *Securus* is always "feeling safe:" "free from care" (*se=sine*), hence it does not mean the same as our "secure," which often="safe." 11. *Est*, see 449, and note that the *qui*-clause is not really part of what the pretender says, not really *oratio obliqua*. 12. "All the world,"—what would *totus mundus* mean? (16, b.)

Great stress should be laid on the use of the subjunctive as explained in 77, and exemplified in this Exercise. It should be carefully noticed in reading any Latin author; 449 may also be at once referred to.

EXERCISE 12, A.

1. *Hoc* idem est quod (*or* *atque, 90*) illud. 2. *Talis* es qualem te esse semper credidi. 3. *Nemo* est quin sciat praeterita mutari non posse. 4. *Tanti* (86) erant fluctus quantos antea videram nunquam. 5. *Ibi* (93) vita excessit ubi puer vixerat. 6. *Primus* se mihi auxilio fore (259), (*or* *opem laturum, or* *subventurum esse*) pollicitus est. 7. *Servum*, quem fidelissimum mecum habeo, mittam. 8. *Nemo* est quin sciat Gallos a

Caesare victos esse. 9. Insula mari, quem vos (*emphatic*) Oceanum vocatis, circumfunditur. 10. Galli iidem sunt hodie qui semper fuero. 11. Primus esse Deos negavit. 12. Ultimus ad Italiam perveni. 13. Utilitatem et honestatem interdum inter se (354) pugnare nemo est quin sciat. 14. Et primum cum post hominum memoriam tam nefarium scelus admisisse credo, et spero ultimum ejusmodi quidquam ausurum esse.

Also—2. Dixit te talem esse qualem te esse semper credidisset. 4. Dixit tantos fuisse (*when he saw them at a former time*) . . . vidisset. 7. Dixit, or, pollicitus est, se . . . secum haberet, missurum. 10. Gallos eosdem esse . . . (*fuissent* (525), or) fuissent.

3. *Nemo est quin; omnes, or omnes homines, sciunt*, would express the same idea (see 16). 5. *Mortuus* is generally used as an adjective; hence the substitution of the phrase given in Vocab. 7. 6. *Subvenire* is used of helping a person in distress, the other phrases are more general. 9. Of course *circumfundor* could only be used for "surround" in certain senses. It is also used of people "swarming round." 11. "Existence" is one of the many *abstract* terms which are not to be found in Latin; hence the inf. of *sum*, "I exist," must be used (Intr. 49, Obs.). 13. Why not *honesta cum utilibus*?—because *utilibus* would be slightly ambiguous (51, c.). 14. Why not *tule* or *tantum nefarium*? (see 88.) *Post hominum mem.*, one of the various ways of avoiding the word *Historia*, which means History personified, or looked on as a science.

Sentences 2, 4, 7, 10 should be done carefully in *oratio obliqua*.

EXERCISE 12, B.

1. Nemo est quin talem te esse fateatur, quales et pater tuus et avus fuerint (*or omnes . . . fatentur, see 16, b.*). 2. Exploratores, quum ad castra rediissent, hostes qui pridie frequentes convenissent, jam dissipari et diversos dilabi renuntiaverunt. 3. Negavit se viris tam bonis ac benignis, qui sibi toties in rebus adversis subvenissent, unquam defuturum esse. 4. Alia ego ac tu sequor, nec eadem quae tu spero. 5. So quidem eundem (*or eum*) esse qui semper

fuisse dixit, sed et civitatis statum et civium animos paulatim mutatos esse, regemque et nobiles ac totum populum tantis jam obici periculis quanta nunquam antea experti essent. 6. Multae naves longae vi tempestatis quassatae demersaeque sunt; una navis oneraria eo unde profecta erat incolumis rediit.

1. Note this sense of "allow;" its use in older English?—"approve of." Why *sino* could not be used? *fuissent*, reason of mood? for quales fuerint, quales fuerit might be used closely with *pater* (see 27); *fuissent* would be good Latin, but it would remove the clause from *oratio obliqua* as in 449. 2. "Having returned:" attention should be called to 14. "Enemy" should be plural, as *frequens* and *diversus* would be awkward with a singular noun where the plural exists. "Stealing away," its true meaning? 3. *Desum* is better here than *desero*; as it governs a *dative* it causes no ambiguity (see Ex. 11. 5). Why not *talibus bonis*? (88.) Why *sibi*? (11, e.) 4. Read 54 carefully. 5. Attend carefully to the moods of *fuisse*, and *experti essent*: also to the voice of *mutari*; and to *tantis* before *periculis*; also to *jam* instead of *nunc*. 6. Why not *multae et longae naves*? (see 56.)

EXERCISE 13.

1. Liberos suos laudari semper est jucundissimum parentibus. 2. Fidem fallere turpissimum esse dixit, promissis stare semper honestissimum. 3. Et tu et frater tuus multa mentiti estis (*or, see 27*); mentiri semper est turpissimum. 4. Aliud (92) est laudari, aliud laudem meruisse (*or laude dignum fuisse*). 5. A malis civibus (*or ab improbis*) laudari mihi fere idem est quod a bonis vituperari. 6. Aliud est, inquit, habere gratiam, aliud gratias agere. 7. Cunctari, quod in omnibus rebus periculosum esset (77), in bello periculosissimum esse dixit. 8. Improbis ignoscere idem fere est quod innocentes condemnare. 9. In gratiam referendo (99) cunctari nunquam est laudabile; equidem (*or ego*) referre gratiam quam debere malo. 10. Aliud est beate vivere; aliud felicem esse ac rebus prosperis (*or prospera fortuna*) uti

(or *florere*). 11. Fortiter pugnare, idem, inquit, hodie erit ac vincere; vincendo patriam liberabimus.

1. It is well to emphasise the relation between *liberos* and *parentibus* by placing them at the two ends of the sentence (see Intr. 91). 5. When "bad" and "good" are used in a *political* sense, the former is generally represented by *improbi* as opposed to *boni*, or *optimus quisque* (p. 243, n. 2). 6. These phrases, and all given in 98, should be carefully remembered.

EXERCISE 14.

1. Ne in exilium pellar, insanire (or *furere*, see p. 56, note 1) me simulabo. 2. Cujus (78) sceleris ne poenas daretis, multa et tu et frater tuus mentiti estis. 3. Ut clementiae laudem adipisceretur (see Intr. 103, 104) improbis veniam dedit dicitur. 4. Ut flagitiis suis ignosceretur (5) optimis civibus victor pepercit. 5. Cives tuos saepissime praesentes laudavit, ut ipse ab illis absens (61) laudaretur. 6. Dicunt hostem cras hic magno cum exercitu ad urbem nostram obsidendam (or *oppugnandam*) adfore. 7. Ne absens condemnaretur, Romam (9, b.) ire contendit. 9. Quo (102) junior quam revera erat videretur, multa mentitus esse dicitur. 9. Domum redire velle consulatus petendi causa videtur. 10. Ne fratri displiceret, neu haeredi legitimo noceret, regnum accipere noluisse traditur (or *tradunt with the accusative*, or *memoriae proditum est*). 11. Ut studium suum fidemque declararet, senex Romam ire contendit, et primus omnium regem novum salutavit.

7 and 10. Note the modal use (42) of *contendo*; it is very common in Caesar.

EXERCISE 15.

1. Tam honeste, inquit, vixi ut (c) vita aequo animo excedam. 2. Tam honeste se vixisse dixit, ut aequo animo vita excederet (or *excedere posset*). 3. Ita, inquit, vivere conabor, ut aequo animo vita possim excedere. 4. Ita so

vixisse dixit ut aequo animo posset vita excedere. 5. Tam subito fuit hostium impetus (or, *better*, tam subito invasere hostes) ut nemo (109) aut arma aut ordinem suum posset reperire. 6. Tum hostes, ne quis (109) nostrum vel arma vel ordinem suum reperire posset, subito impetum fecere. 7. Tum ille, ut vitam suam servaret, multa mentiri inceptit. 8. Tam multa ille mentitus est ut nemo ei tum crederet (113), nec quisquam (110) postea unquam crediderit (112) (or *fidem habuerit*). 9. Tam bonus fuit rex ut cives eum vivum amarent, desiderarent mortuum, nomen ejus hodie memoriamque gratissimis animis prosequantur, nec unquam virtutum ejus sint oblituri. 10. Tanti erant fluctus ut navi toti infunderentur, et talis fuit tempestas qualem nunquam antea videram. 11. Tam acriter (adeo ferociter) invasero equites ut, nisi nox certamini intervenisset, hostes terga fuerint (115) daturi. 12. Non potes, inquit, patriae (or *r. p.*) nocere ut non (or *quin*) tibi ipsi rebusque tuis damnum inferas ac perniciem. 13. Haec eo consilio dixi ut tibi tuisque prodessem; sed eo res evasit, ut tibi, cui prodesse volui, nociturus sim, et eis sim profuturus quibus nocere volui. 14. Adeo ne justo quidem (Intr. 99) dolori indulsit, ut iis quoque qui patrem suum occiderant ignoverit.

1. Notice that *tam* is never used with a verb. After *excedo* and many verbs compounded with *ex*, *e*, the preposition is sometimes used, sometimes omitted. 1-4. Notice carefully and explain the sequence of tenses. 5. Difference between *aut* and *vel*? (p. 14, note), between *invenire* (which might mean to find by chance, without effort) and *reperire*? 5 and 6. Note the difference in order; final clause often coming first, consecutive rarely (see Intr. 103-105). Note also difference between *ut nemo* and *ne quis*. 7. *Suus* is necessary here to avoid ambiguity (11, c.). 8. *Tam multa*, why not *tot*?—because the gender of *tot* is ambiguous (see 52). 9. "Subjects," beware of such words as *subjecti*—"people violently subdued;" what does *cives* really mean? The Romans, being averse to all kingly government, had no word quite like our "subjects." *Amarent* is imperf. because it denotes *continuous*

time; *amaverint* would either mean simply "loved" as a single fact, or "have loved." *Hodie* might be placed by the verb, but this order makes it and *memoriam* more emphatic. *Prosequantur*, real meaning of the word?—"attend on," "escort." *Animis*, not *cordibus*; *cor* would mean "heart" literally; for "heart," as used for the seat of the affections, *cor* is only used in poetry. 10. *Erant*, imperf., as describing them (183), *fuit* as merely stating the fact. Note carefully the difference of moods between *infunderentur* and *videram*. It should be thoroughly explained, and the examples in 84, 85, 86 compared with those in 106, 107, 108, etc., so also double sense of "dash over" (20, 21), here passive, or *middle*. 11. *Ferociter* never means "ferociously," but "with spirit." 12. *Ac* (Intr. p. 14, note), the order given adds great force to the idea of ruin (see Intr. 93 and 91). 13. Note how *eo consilio* prevents any real ambiguity arising from double force of *ut* (107). *Eo*, lit. "thither;" *evadit* often used of "turning out" differently from one's expectations.

EXERCISE 16, A.

1. Quod ne faceret oravi, sed cum ut patri suo crederet admonui. 2. Milites ne propter recentem casum animos demitterent hortatus est. 3. Id egit ne cui (109) civium noceret, sed ut toti reipublicae consuleret. 4. Militibus imperavit ut se ad pugnandum pararent, eosque ut fortiter pugnarent hortatus est. 5. Decrevit senatus ut consules delectum haberent. 6. Fratrem tuum monere decrevi ne Romam ante noctem rediret. 7. Qui (78) ne plura mentiretur, conticescere eum jussi (or Quem, with eum omitted). 8. Quo die accidit ut consules delectum habituri essent. 9. Ex quo impetravi ut victis parceret, neu militibus permetteret ut feminas (mulieres) puerosque trucidarent. 10. Primus eum monui ne hominum mendacissimo ac crudelissimo fidem haberet. 11. Accidit (123, Obs.) ut eo die ego et tu ruri essemus, ex quo factum est ut hunc casum ultimi audiverimus. 12. Negavit se unquam (illud, 341) commissurum, ut socios se suos proditurum esse polliceretur.

EXERCISE 16, B.

1. Tum eos qui adstabant (76) oravit atque obsecravit ne eis parerent qui et socios suos et se ipsos, ne levissimum caperent ipsi (355, Obs. 1) damnum, vellent prodere. 2. Effecit tandem ut Hispanis persuaderet nullo modo fieri posse (122, b.) ut ex urbe undique ab hostibus obsessa incolumes excederent. 3. Negat se unquam abs te petisse ut nocentibus ignosceres aut innocentes condemnares. 4. Non committam, inquit, ut regem meum post tam gravem casum ultimus salutem. 5. Judiciis tandem persuasum est extra culpam esse fratrem meum; sed nullo modo iis persuaderi potuit ut sententiis eum suis absolverent; adeo multitudinem pertimescebant. 6. Absenti mihi nuntiatum est (46, a.) captam esse urbem; restat ut iisdem eam artibus quibus amisi recipiam. 7. Regem illum tantum abest ut laudem et admirem, ut mihi non suis modo civibus sed toti hominum generi nocuisse videatur (or Regem illum adeo non laudo . . . etc.). 8. Tantum abest ut omnia dixerim, ut totum diem possim dicendo consumere; sed nolo esse longus (42, ii.). 9. Nunquam antea mihi accidit ut amici absentis obliviscerer; quae res magno mihi hodie est solatio (259).

1. Note the substitution of two verbs for the English adverb, "he begged, nay implored." 5. Note pl. *sententiis*; we say by the vote or verdict of a multitude, using the singular as an abstract word. Latin is much poorer in abstract words than English, and often uses the plural from a literal adherence to the fact that there were many "opinions" or "votes" given. 9. *Obliviscerer*, to be forgetful at some given moment, otherwise *oblitus sim*.

EXERCISE 17.

1. Nunquam eum aspexi quin ut vexatae (18, 19) afflictæque patriae subveniret, obsecrarem; sed vereor ne preces meas (or precantem, 415, a.) nunquam sit auditorus. 2. Facere (or temperare mihi) non possum (137, f.) quin eos repre-

hendam qui infensissimis hostibus vitas nostras, immunitates, jura, ac fortunas permittere (128) volebant. 3. Nemo est quin te peccasse credat, et vereor ne nullo modo fieri possit ut omnes homines in errore mecum consenserint. 4. Per me stetisse dicitur, cives mei quominus optimi cujusque causae se adjungerent. 5. Milites retineri non poterant quin in mediam multitudinem tela conjicerent. 6. Nihil se praetermissurum (esse) pollicetur quin filio tuo persuadeat (122, b.) ne ex urbe rus avolet. 7. Minimum abfuit quin omnes interficeremur, hostium alii telis confossi, alii vel fame vel morbo absumpti. 8. Negat quidquam sibi unquam obstitisse quominus civium libertatem atque jura defenderet. 9. Quae tandem (157, *Obs.*) res tibi obstitit quominus et fidem praestares, et mihi, id quod te facturum esse sponderas, cum exercitu subvenires? 10. Non jam (323, a) igitur recusabo quominus rex fieri cupias; sed id quod optas ut consequi possis vereor. 11. Quid causae est quin ad eos locos senex redire velit, quos puer reliquit invitus? 12. Adeo Caesaris victoriam pertinuit ut vix retineri posset quin mortem sibi conscisceret (253, ii.). 13. Facere se non posso respondit quin terra marique bellum gereret. 14. Mihi, inquit, nuntiatum est ducem telo percussum esse, qui vereor ne mortiferum vulnus acceperit. 15. Nec vereri se, respondit, ut ad Italiam pervenire tuti possemus; illud (341) esse periculum ne nunquam inde redituri essemus.

4. *Adjunxerint* would be also good Latin, but would denote the mere fact; "*adjungerent*," "joining at that time." 8. *Quidquam*, always used in negative, or virtually negative, clauses (358). *Aliquid* would be wrong (360). 9. The doubled *et . . . et* is much commoner in Latin than "both . . . and" in English. 15. "Afraid of being able to," an occasional, loosely used, English phrase = afraid that we shall not be able.

EXERCISE 18.

1. Ne igitur tantae huic occasioni defueris, sed potius sempiternos reipublicae nostrae hostes te duce (424) opprima-

mus. 2. Nolitate, cives mei, hostes qui caedem vobis servitutemque minitantur (247) numerare; eandem potius illi fortunam quam intendunt nobis, experiantur. 3. Huic meae culpa ignoscas velim; et fac memineris me, qui hodie peccavi, persaepe tibi antehac opem tulisse. 4. Servi (42, ii.) igitur esse nolimus, audeamusque non solum ipsi liberi fieri, sed patriam quoque in libertatem vindicare. 5. Quocirca pro afflictata patria, pro exulantibus amicis, omnia (or quidvis, 359) perferre ne recusaveris. 6. Quocirca (or quamobrem), cives, nolite credero me, qui vos toties in aciem duxi, hodie ne fortuna nos deserat pertimescere. 7. Iidem simus in acie qui semper fuimus; de eventu proelii Di viderint.

1. Notice once more the true force of *opprimere*, not to "oppress" (18, 19). 2. Note the *frequentative* form of *minari*; *intendant*, "point" or "aim" at us (see Lat. Dict.). 3. *Antehac*, before this time; *antea*, before that time. 5. For the metaphor in *afflicta*, the Latin Dictionary should be consulted; *recusaveris* is here a modal verb (138). 6. For *dux*, and for *peccavi* in 3, see 449; *duxerim* would be more in accordance with 77.

EXERCISE 19.

1. Hoc certe dicere ausim, me et primum tibi suasisse ut hoc opus susciperes, et polliceri me ultimum monitum esse ut inceptum omittas (or incepto desistas, 264). 2. Quid facerem? inquit, quid dicerem? quis me culpae velit quod tam perditos homines audire nolui. 3. Haec omnia eum providisse neque negaverim neque affirmaverim, sed cavere debuit ne tantis casibus opprimeretur respublica. 4. Eo die frater meus te auctore (424) a proelio invitus aberat; adfuisset utinam; molius enim fuit in acie perire quam tantam perpeti ignominiam. 5. Pro tantis igitur beneficiis gratiam velim non solum habeas sed etiam referas (98, b.). 6. Vellem (or utinam) mihi milites quos optimos tecum habeas misisses. 7. Stabant milites instructi acie, pugnandi cupidi, oculis in hostem defixis

(*or* *intentis*), *signum flagitantes*; *crederes* (149, *ii.*) *epulas expectare*. 8. *Vobis potius, id quod facere debui, quam mihi consului* (248); *quod utinam ne mihi unquam vitio veritatis* (260, 2).

1. *Certe* often added to a word in this sense = *saltem*, or *quidem*. For *et . . . et* see Ex. 17. 9. 2. For the difference between *nolui* and *noluerim* see 484, *Obs.* 4. Note *tense* of *perire*; it is more accurate than the English, as it means to fall *then*, to have fallen *now*. 6. Note *tense* of *habebus*.

EXERCISE 20.

1. Num fieri potest (125, *e.*) ut bonus civis legibus obtemperare nolit? 2. Unde, inquit, venisti, quo et quando hinc es profecturus? 3. Num facere possumus quin frater tuus ne in vitus sit in exilium abiturus (139) vocemur? 4. Quod (157) hic scelus, quod flagitium commisit, quid mentitus est, quid denique aut dixit aut fecit, ut vos, iudices, sententiis eum vestris vel morte vel exilio (307) multare velitis? 5. Num quis affirmare audebit absentem eum condemnatum esse, ne causam domi diceret, ne iudices eloquentia sua commoveret? 6. Ceteris gentibus leges imponere, utrum vi et armis (82), an consilio, virtute, ac prudentia, potuit populus Romanus? 7. Mors tibi utrum somnus esse sempiternus, an vitae alterius (368) initium videtur? 8. Vultisne viros fortes vos praestare (241), quales in hoc tanto discrimine desiderat respublica? Velle vos respondetis. An milites vocari Romani (7) velle desinitis? negatis omnes. 9. Utrum in melius an in pejus mutari civium tuorum mores creditis? 10. Quem defendam? quem accusem? quousque tandem (157, *Obs.*) dubitare me simulabo? caedes haec utrum casu (*or* *casune*) an consilio facta est? 11. Quid credam? hostemne heri an nostros vicisse? cave ne de tam gravi re plura mentiare. 12. Nonne ejusmodi fuit vates ut nemo ei unquam crediderit?

1. Avoid such barbarisms as *possibile, impossibile* (see 200, 1). 2. Remember that *quum* is never used as an interrogative (157, *ii.*).

3. *Frater tuus*, note the order; placed early for emphasis (*Intr.* 91, and cf. the position of *si*, 458, *Obs.*). 5. Beware of trying to introduce *imprimo*; the Latin metaphor is different from ours. 7. Position of *esse*; as a mere link verb it is often *buried*, as it were, between two emphatic words that would naturally go together; so *sit* in 3. 8. Avoid the use of *cessare* ("to hang back"), for "to cease."

EXERCISE 21.

1. Caesar utrum jure caesus fuerit, an nefarie necatus, dubitari potest; illud (341) inter omnes constat, a Bruto eum et Cassio ceterisque qui conjuraverant (175) Idibus Martiis occisum esse. 2. Nostri vicerint neque, adhuc est incertum; sed sive vicerunt seu victi sunt, certo scio eos neque sociis defuisse nec reipublicae. 3. Utrum hominibus nocuerit plus an profuerit, difficile dictu (404) est; illud (341) dubitari non potest, talem vel ingenio eum vel rebus gestis fuisse, qualem in hac vita visuri sumus nunquam. 4. Vix credi potest quoties et ego et tu istum monuerimus ne fidem falleret, sed videmur, sicut heri ac pridie, ita cras nihil acturi. 5. Fac ad me scribas quando rex ad exercitum profecturus sit; qui (78) nescio an consulto cunctetur ut exercitum comparet, opes suas augeat; quod vereor ut efficiat; homines enim aut pertimescunt, aut male sentiunt. 6. Monuit me nescio quis (362) ne obliviscerer, tu quantum mihi quondam puero nocueris; quod feceris neque parvi refert; illud mea interest, num (167) amicus esse meus (42, *ii.*) velis hodie. 7. Quum sentiret se gravi vulnere exanimari, quaesivit primum salvusne esset clipeus; salvum esse responderunt; deinde, fusine essent hostes; fuscus esse responsum est. 8. Nonne mori satius esset rogare quam inhoneste vivere. 9. Militum is meorum mihi fuit carissimus, et nescio an unus (529, *d.*) omnium fortissimus.

1. *Jure caesus*, a legal phrase; note difference between *necare* and *occidere*. "Open to question," an English metaphorical (17) phrase,

cannot be expressed literally in Latin. 2. "Whether they have won;" great stress should be laid on the different English uses of "whether" (171, see also 467). 3. *Visuri sumus*, for mood see 108. 5. *Opes suas*, note omission of *et*. Clauses often follow each other in Latin without either the *et* or *sed*, which the reader has to supply. *Homines*: "people" here means "men in general," and cannot be translated by *populus*. 9. *Is*. The pronoun would refer the reader to some one already mentioned (336).

EXERCISE 22.

1. Quid sibi velit haec multitudo, quo eventurus sit tumultus, expecto. 2. Quemadmodum puer vixerit, mihi demonstrare velim; qualis sit hodie, satis scio. 3. Adesse periculum satis intelleximus; unde ortum sit, quale esset ac quantum, nesciebamus. 4. Quantum rei p. (*or patriae*), quantum majoribus debeas, fac recordere (*or cogites velim*); qui sis, quem locum teneas, memento. 5. Quo me verterem, quid facerem, quemadmodum de iis qui fratrem meum occiderant sumerem poenas, nesciebam. 6. Quis hoc fecerit nescio, sed quicumque fuit poenas dabit. 7. Qui in r. p. versantur quas ob causas cum iis qui exercitus ducunt parum consentiant satis manifestum est. 8. Qui hoc nuntiaverint, utrum iidem fuerint qui facinus commiserint necne, miror. 9. Qui ante eum regnavere (*or -erant*) omnes ingenio superavit; qui sibi successurus erat, qualis esset non intellexit. 10. Qui rei p. praeerant, quam repentinum esset malum, sensore, quantum esset ac quam diutinum futurum, non suspicati sunt.

The sentences in this Exercise are of the utmost importance, and should be done and commented on, or studied, with great care.

In 3, note difference of tense: *intelleximus*, *nesciebamus* (see 183). 5. *Homicida* is "a murderer" in the absolute sense, and is not joined with a genitive. *Interfector* (Caesaris) is used, but as a rule such words in *-tor* are not applied to the actors in a single deed, but imply either a continued (*or professional*) action (*dictator*, *mercator*), or some deed so marked as to be a permanent characteristic of the man. *Auctor* is the commonest exception (see p. 227, note 1). 10. For omission of *sed* see on 21. 5.

EXERCISE 23, A.

1. Illud (341) jamdiu scire cupio, cur adeo pertimescas no tui obliviscantur cives. 2. Tu, quid (174) de hac re censeris (Intr. 100) et ego et pater meus jamdudum cognoscere cupiebamus. 3. Massiliam quum veneris, velim fratrem tuum roges cur (174) nullas ab eo acceperim litteras. 4. Dixi, judices, et consedi, id quod ipsi videtis; vos jam de hac re judicate. Spero equidem et jampridem spero, hunc hominem vestris omnium sententiis (*note Ex. 16 B. 5*) absolutum iri. 5. Medi dum haec parant, Graeci jam ad Isthmum convenerant. 6. Pater tuus (Ex. 20. 3, *note*) ad extremam senectutem quotidie aliquid addiscebatur. 7. Hostes quum (*or quoties, more emphatically "every time that"*) infelicissimae hujus gentis oppidum expugnauerant, nulli parebant; trucidabantur mulieres, pueri, senes, infantes, nullo vel aetatis vel sexus facto discrimine (*see 426*).

EXERCISE 23, B.

1. Eum qui primus murum conscenderit, corona se aurea donaturum pollicetur. 2. Tibi, cum Roma rediero, cur te arcesiverim dicam. 3. Jamdiu negabant Galli se vel legatis nostris obviam ituros, vel condiciones quas Caesar ferebat (449), accepturos. 4. Constitero subito hostes; sed illi dum tempus terunt, nostri clamorem tollere, in mediam peditum aciem impetum facere. 5. Videbat jamdiu imperator ab hostium multitudine premi suos, qui conjectis (15) jaculis (telis), glandibus, sagittis, nostros de colle deturbare conabantur. 6. Dixi, judices: Vos cum sententias dixeritis, manifestum erit utrum iste impune domum rediturus sit, an tot scelerum poenas daturus.

EXERCISE 24.

1. Hujus tanti philosophi praeceptis jampridem nos obtemperare oportuit. 2. Nonne salutem tuam, utilitates tuas, r. p. saluti posthabere debuisti? 3. Victis et ignavis servis esse (*or* servire) licet; qui patriam in libertatem vindicant, eis (71) necesse est (201, *and note*) liberis esse. 4. Pudet me tibi persuasisse (122, *b.*) ut pulcherrimo hoc incepto (264) desisteres. 5. Amicos tuos ac propinquos per me tibi monere licuit (197, *Obs.* 2) ne in tantum periculum ac perniciem praecipites incurrerent. 6. Ejusmodi domino non potuit fieri ut civis Romanus parere vellet. 7. Quid facerent hostes, videre potuisti; sed haud scio an improvidus esso ac caecus malueris. 8. Hoc (82) tibi faciendum fuit (*or* hoc te facere oportuit); licuit tibi pugnanti in acie perire; et mori potius millies debuisti quam utilitatibus tuis rem p. posthabere. 9. Nonne te pudet, ut inimicissimis tuis placeres, amicis defuisse, patriam prodidisse senem? 10. Noli timere; Romam tibi venire, quoties libebit (189, *ii.*), per me liebit; quo cum veneris (189, *i.*), fac apud me, si poteris, commorere. 11. Bis bina (533, *b.*) quattuor esse necesse est; non idcirco nostris semper utilitatibus a (387) nobis omnibus consulendum est.

2. *Utilitas* is, like our "utility," an abstract noun; but Latin abstract nouns are not so entirely abstract (*Intr.* 29, *d.*) as not to be frequently used in the plural—"utility," as shown on different occasions; so *multorum hominum* amicitiae (see Ex. 16 B. 5). *Ac perniciem*: *ac* is naturally used to introduce a stronger expression (p. 14, *note*).

EXERCISE 25, A.

1. Virtuti tuae invidetur. 2. Mendacibus nunquam creditur. 3. Vos vero, nonne liberi (42, *ii.*) esse vultis? 4. Nolite servi fieri; servis nihilo (279) plus quam liberis parceretur. 5. Interroganti (415, *a.*) ei nihil respondere visus

es (43). 6. Tantum abest (124) ut nobis odio sis (250, *Obs.* 2), ut tibi etiam faveatur. 7. Ego recte mihi focisse videor; tu vero potest fieri ut (64) aliter sentias. 8. Utri a rege faveatur quaeram. 9. Acriter hodie pugnatura est; cras diutius atque atrocius certabitur.

EXERCISE 25, B.

1. Tum subito a tergo conclamatum est; et nescio quo pacto (169) toto est trepidatum agmine. 2. Aienti (406) mihi credidisti; illud (341) intelligere non possum, cur neganti fidem habere nolis. 3. Puero mihi aegre persuasum est ne (122, *b.*) nauta factus (15) maris, ventorum, tempestatum vim experirer; senex domi sedere otiosus (42, *ii.*) malo quam aut navigare aut peregrinari; tu haud scio an (169) idem sentias. 4. Hac tanta felicitate contentus esse debuisti, nec id unquam egisse ut nimia postulando (54) omnia periclitarer. 5. Tantum abest ut in nobis sit saevitum, ut defectioni ac rebellioni majorum nostrorum semel atque iterum sit ab Anglis (319) ignotum. 6. Vir fortis videtur fuisse frater tuus, sed satis constat in hac eum re temerarium se atque improvidum praebuisse. 7. Primus ex eo populo videtur civis noster fieri voluisse; ultimus pristinae libertatis memoriam senex conservasse dicitur.

1. *Nescio quo pacto*, used as one word, often answers to our "mysteriously," "unaccountably." 5. *Rebellio* is only "rebellion" in the sense of "renewal of war," especially by a subjugated nation. *Deficere a fide* answers more nearly to our "to rebel." *Majorum*, subjective genitive (see 299, *i.*). 7. *Libertatis* (see Ex. 29 B. 6 *note*).

EXERCISE 26.

1. Philosophiam ait legum inventricem fuisse, morum ac disciplinae magistram. Eo anno Apiolas, urbem vetustissimam, captam esse tradunt (44). 3. Flaminius, pater tuus, vir fortissimus, Placentiam, coloniam florentissimam,

consul deduxisse dicitur. 4. Nolite, inquit, cives mei, oro vos atque obsecro (*see* Ex. 16 B. 1), ut tyranni libidini gratificemini (*for order, see* Intr. 103), libertatem, atque dignitatem, res pretiosissimas, projicere. 5. Miles, homo innocentissimus, in vincula coniectus est; centurio, vir fortissimus, illico trucidatur (79). 6. Hunc regem, hominem infelicissimum, insulam Siciliam primum e gente sua visisse tradunt, eundem Syracusas, urbem pulcherrimam, primum e longinquo aspexisse. 7. Vix crediderim patrem tuum, hominem acutissimum, hacc ei pollicenti fidem habiturum fuisse (193, v.).

6. *Eundem*—"and" or "also" (*see* 366).

EXERCISE 27.

1. Barbari summum jugum ascendentis exercitus, eadem qua antea ferocia, latera adoribantur. 2. Fratrum tuum, no quid (109, 118) patrum vestrum, hominem optimum (224) colaret saepissime monui. 3. Primus mortem oppetere (198, i. b.) debuisti, et fortissimi patris fortem te filium praestare (196, *Obs.*), non levissimum periculum primus perhorrescere (232). 4. Caesar si copias Rhenum traduxerit, per totam Germaniam maxime trepidabitur. 5. Multa (54) nos speculatores nostri de situ arcis et magnitudine docuerunt; quantum sit ac quale praesidium celatos nos videntur velle. 6. Quum de summa re actum esse intellexisset dux, funestas paludes fuga praecipiti praetervectus in ardem incolumis pervenit. 7. Ut rei p. procuracionem, rem laboriosissimam (222, *Obs.*), defugeret, aetatem ac corporis infirmitatem excusavit. 8. Multi terras longinquas praetervecti sunt; orbem hic terrarum primus circumnavigasse creditur. 9. De itinere meo te celatum nolim; hoc autem a te (*or* te) posco (231) ne absentis mei obliviscare. 10. Consilii sui de parte omnia me docuit, cetera fratrem ipsum celavit.

1. This substitution of the present participle for a temporal clause would be apparently possible in English: "The Barbarians attacked . . . the flanks of the army while mounting;" but *see* p. 258, note 2. It is very common in Latin (*see* 410), and has the advantage of binding together, so to speak, all that is said into a single sentence. *Ferocia*: look out the true sense of this and *ferox*. 4. For position of Caesar *see* Ex. 20. 3; find instance of true meaning of *trepidare*—not "to tremble." *Traduxerit* represents our *once* leads, the "once" being represented by the tense (*see* p. 296, note). 5. Beware of dative (*nobis*) after *docuerunt* (232). 6. Avoid such Latin as *attigit* for "reached;" real meaning of *attingere*?—"to touch." 7. Note this sense of *excusare*. 10. Note the use of *ipse* (358).

EXERCISE 28.

1. Qui nescio an, quod (*order, see* 85) majores sui saepissime peccaverunt, idem ipse sit peccaturus. 2. Multa conqueritur, lamentatur multa; hoc unum gaudet, te enim in amicorum numero habere velle. 3. Equidem vereor ne de salute sua totum exercitum sollicitum habeat; tam incaute se et imprudenter gerit (*or* tanta est ejus temeritas atque imprudentia). 4. Mare jamdiu classibus suis infestum habebant (181) Angli; jam demum fretum transportare milites et in continente exponere ausi sunt. 5. Sociorum reliquos Romani (319), missos fecere; Hieroni, uni (529, *d.*) omnium fidelissimo, consulere nunquam destiterunt. 6. Utrum sapientem se an stultum insipientemque praebucri nescio; sed id aetatis puero militi fieri non licebit (197): hoc saltem pro certo habeo. 7. Hanc vitam vixi, judices; vos potest fieri ut ejusmodi vitae misereat; hoc ego gloriari ausim me (309) neque pudere ejus, neque taedere, neque paenitere. 8. In hoc difficillimo tempore tam bene se gessit ut vix sciam utrum constantiam ejus plus admirer, an prudentiam.

5. Notice this substitute for English adverb "steadily," used in this sense. *Constantiter* would be rather "undauntedly," *in spite of danger*; it might also be expressed by *nunquam non*, a strong form of *semper*. 8. *Tempus* is constantly used as a "trying time:" "in meis

temporibus," "in my hours of trial." Notice carefully the *moods of sciam* and *admirer* (see 106 and 172): *admirer* in a direct question would be "Am I to admire?" i.e. a *jussive* question (see 150); cf. *tene admirer*? "Is it you that I am to admire?"

EXERCISE 29, A.

1. Quem cavere debeas (198), quem timere, jampridem te moneo (181). 2. Scio patrem tuum, virum optimum (224, *Obs.* 2), liberis suis semper provisorum esse. 3. Fieri non potest ut tantum hoc scelus cuiquam probes. 4. Quaerenti quid facerem (172), num eum et quemadmodum et quando offendissem, nihil mihi respondit. 5. Patriaene an vobismet ipsis consultum vultis? 6. Multa illi (339, iii.) ego (334, iii.) peccata condonavi; non debuit adeo in te saevire. 7. Adolescenti ei adversabar (184); senem et imbecillum adjuvare volo. 8. Multas in re p. tempestates prospicio; sed neque reipublicae salutis, nec meae timeo.

3. Note how the English "for you" must be turned in Latin. If the "you" were very emphatic, the Latin would begin with *Tu*.

EXERCISE 29, B.

1. Ferunt eruentum pugionem sicario extorsisse, et alte sublatum humi abjecisse. 2. Nolite ei (72), qui tam bene de re p. (331, 24, *d.*), meritis est, ignobilitatem objicere. 3. Utrum mihi succenseas (25), necne, nihil refert; salutis meae nihil metuo; jam tibi licebit quotidie mihi mortem, si libebit, denuntiare. 4. Tibi (217) et creditum et credendum fuit, constabat enim inter omnes nunquam te fidem fefellisse. 5. Magistratum (18, 19), quem sibi nuperrime permisisset (128) populus, non modo cum aliis communicatum, sed totum sibi (247) hae lege ademptum iri (193, iv.), conquestus est. 6. Libertatem nostram ac jura absentibus nobis ademisti, cras nescio an vitas nostras ac fortunas extorsurus sis. 7. Milites ad unum omnes occisi sunt; ab inermibus temperatum est.

8. Rex noster, mitissimi hominis ingenii, cur civibus tantam vim frumenti ac pecuniae imperaverit ignoramus omnes. 9. Nemini unquam qui sibi obstiterat parcebat, nec cuiquam (110), qui sibi nocuerat, ignoscebat. 10. Tibi semper cautum (240, *Obs.* 1) volui, nec tamen de hac re te, hominem incautissimum ac temerarium, consuli volebam.

2. *Est*: the subj. *sit* might be used; but the ind. expresses the simple fact, while *sit* would introduce an appeal to the man's character (506, *b.*). 6. The old English "liberties" is sometimes equivalent to *libertas* (not used in the plural)—sometimes to *immunitates*, or *jura*. 7. The passive participle of *parco* is rare, *temperor* generally supplies its place in this sense. 9. *Parcebat* here, and *volebam* in 10, might be in the *perfect*, with some difference of meaning; the *imperfect* denotes, in the former, *habit* (184), in the latter, the feelings which were actuating him (183).

EXERCISE 30.

1. Potest fieri ut (64) tu, homo turpissimus, non dubitaturus sis servitium dignitati anteponere. 2. Negat se illi certamini juvenem interfuisse. 3. Se amicis nunquam defuturum esse pollicetur. 4. Quaerenti mihi quis exercitui praeesset, nihil (237) respondit. 5. Scimus (compertum habemus) omnes quam sit (174) turpe amicis in difficili tempore deesse. 6. Neque tempori me neque duci neque occasione defuturum esse spondeo; sed Fortuna nescio an (170) consiliis nostris obstet. 7. Marcellum Syracensis, pulcherrimae urbi (317), illacrimasse dicunt (44). 8. Equidem vix crediderim regem nostrum, mitissimi hominem ingenii, adeo saevituum fuisse (193, v.). 9. In his quas (Intr. 102) nunc civitati instant periculis, omnes in republicam incumbamus. 10. Ad existimationem ejus quam plurimum pertinet, compertum nos habere utrum in acie ceciderit an sibi vim intulerit. 11. Oportuit te fratri tuo, viro fortissimo, obviam excedere (196, *Obs.*); domi sedere tutus (42, ii.) maluisti. 12. Velim

scire utrum patriae sit et indicturus bellum et illaturus, an utilitates suas (*see* Ex. 24. 2) rei p. posthabiturus. 13. Ne alios ille (334, iii.) ad simile scelus impelleret, rem ad magistratus invitatus detuli. 14. Nunquam ille vel potentissimum quemque (375) adulari, vel multitudini assentari voluit; semper sibi (244, c.) confisus est, et omnibus se periculis objiciebat. 15. Imminet (*note intransitive sense*) nobis quotidie fames; instant praefecto oppidani ut urbem hostibus dedat; is consilium suum mecum communicare nonvult, nec quid faciam (172) habeo.

14. "Any" = all. *Or* nulli non periculo se, etc.

EXERCISE 31.

1. Fratris tui ab (265) ingenio, dubitare non potui quin (133) alienissimum (95, 1) esset mentiri. 2. Omnes (297) nostri similes diligere solemus. 3. In hoc tam difficili tempore, vereor ut amicus tuus, homo levissimus, patris sui, viri praestantissimi, similis evasurus sit. 4. Quae res in vulgus fuit gratissima, eadem (366, ii.) regi ingratiissima. 5. Patris ille sui consiliis jamdiu adversabatur, cujus ipse fuit omnibus rebus simillimus. 6. Patris meus et propinquus fuit et ei (*or* ejus) a puero (332, 1. b.) amicissimus; idem in me (331. 24, d.), benevolentissimus. 7. Quippe beate vivere (98, b), inquit, id quod omnes bonis omnibus antepoimus, regibus cum bubulcis, pauperibus cum divitibus, commune est. 8. Erga ceteros benevolentissimus esse videbatur; sibi ipsum (356, ii.), inimicissimum fuisse puto. 9. Homo est ab omni ambitu suspicione alienissimus, sed vereor ut ab his iudiciis, hominibus nequissimis, absolvatur. 10. Regum esse proprium dicebat, iis qui optime de se meriti essent invidere (*or* Illud regum . . . ut . . . inviderent).

10. Substantival sentences introduced by *ut* (125) follow sometimes a prefixed *illud* by way of *epexegetis*, or explanation (341).

EXERCISE 32, A.

1. Pollicetur se civibus tuis auxilio brevi venturum esse. 2. Tum sicario cruentum pugionem e manu extorsit. 3. Vereor ut haec magno tibi honori sint futura. 4. Quid sibi isti velint parum intellego. 5. Tanto praelio interfuisse summo tibi est honori. 6. Dubitari non potest (64) quin ejusmodi superstitio homini sit opprobrio. 7. Vereor ne hoc eis qui reipublicae praesunt (175) et detrimento sit (futurum, 138, 139) et dedecori. 8. Cassius illud rogitabat, cui res bono fuerit. 9. Rempublicam quaestui habere turpissimum (57, a.) est. 10. Quaerere velim quem locum domicilio elegeris (164). 11. Vereor ne hoc tibi magno sit et (*see* Ex. 17. 9), dolori et opprobrio. 12. Puerum monebo quanto sit opprobrio fidem fallere. 13. Pollicitus est se Cyprum eis insulam (222) dono daturum esse. 14. Spero eum intellecturum esse quanto omnibus sit odio crudelitas. 15. Tum Caesari ad pedes legati Gallorum se projocere. 16. Videtur et odisse populum nostrum et nobis odio esse. 17. Spero me tibi auxilio cum duabus legionibus brevi venturum esse.

1. Of course the *civibus* and other similar datives are connected closely with the other dative, *auxilio*, etc., not with the verb of motion.

EXERCISE 32, B.

1. Fidem suam interponit se facturum esse ut legatis liceat tutis domum discedere. 2. Huic regi, propter indolem ceteris hominibus vix ferendam (393, 394), Superbo nomen indiderant. 3. Quae res argumento est neminem Romanum ei certamini interfuisse. 4. Fratris tui, viri praeclarissimi, tot sunt ac tantae res gestae ut jam omnibus hominibus audita sint (106), laudatae, ac perlectae. 5. Scimus transfugarum nomen omnibus hominibus odio esse et execrabile; sed oramus obsecramusque (Ex. 16 B. 1), ut haec nostra transitio nobis

neque fraudi sit neque honori. 6. Nobis ne in omnium quidem otio otiosis esse licebat. 7. Quod (78) tam nefarium consilium vix crediderim tibi auditum probatumque esse. 8. Hanc rem, quae jam omnibus est in ore, mecum heri communicavit; puto id ad te (253, iv.) magis quam ad me pertinere. 9. Collega meus quum mihi auxilio venerit, victum tibi (247), et arma suppeditare potero.

8. For *jam* see Ex. 8. 13.

EXERCISE 33, A.

1. Exercitum paene totum deletum esse (32, b.), respondit, nec quidquam interesse utrum fame, an pestilentia, an ab hoste oppressus esset. 2. Non modo a militibus suis sed populi quoque suffragiis rex factus, id egit ut imperium, vi et armis partum, pacis artibus stabiliret ac confirmaret. 3. Praeclarissima ortus familia, adolescens ad rem p. accessit (*or* se contulit), senex demum magistratu abiit. 4. Externi jam belli metu liberata civitas cives impios finibus pellere, et optimo cuique gratiam referre potuit. 5. Propinquus tuus, homo nequissimus, utrum hoc conatu destiterit an in eo perseveraturus sit nescio; sed sive (171, c. d.) hoc (340, ii.) facturus est sive illud, videtur mihi nondum injuria abstinere velle. 6. Frater meus, homo infelicissimus, tantum abest (124) ut aere alieno liberatus sit, ut hodie propter hanc ipsam causam (*or* nullam aliam ob causam) patria cedat.

2. Note the very useful phrase *id egit ut*; also *imperium* for "throne." 3. *Ortus* includes the meaning of the English clause, "as he was" (see 406, 1). 6. Note the common use of *cedere* in sense of "to withdraw from" with the abl. *without a preposition*.

EXERCISE 33, B.

1. Illud bona tua venia quaerere velim, utrum casu hoc an consilio feceris. 2. Cum lacrimis, cum ploratu, summa cum

sollicitudine, domo profecti sumus; curarum onere levati, metu vacui, et cum summa omnium (59) laetitia, ad finem itineris pervenimus. 3. Homo est moribus integerrimis, et tantum ab ejusmodi scelere abhorret ut mirer equidem quemadmodum in tam nefariae impietatis suspicionem venire (*the regular phrase for the passive of suspicor*) potuerit. 4. Cum dignitate ("self-respect") mori, quam servi vivere malumus, sed hoc modo (268) perire, hujusmodi hominis causa, nolumus. 5. Potui morti ipsi nullo negotio (64) obviam ire (196, *Obs.*), sed hanc tam gravem calamitatem aequo animo perferre nequeo. 6. Qui adeo exarsit ira, ut non fratri solum suo, sed omnibus qui adstabant, mortem denuntiaverit (*see rules in 112, 113*).

2. Note how the substitution of *omnium* for "universal" makes the conjunction (*et*) unnecessary.

EXERCISE 34.

1. Illud (341) inter vos omnes satis constat (*or* convenit) solem luna multis partibus majorem esse. 2. Hunc ego hominem a puero notam habeo; multo eum te et fortiozem esse et doctiozem credo. 3. Rex ipse, dum ante primam aciem pugnabat (180), capite vulneratus est; in tanta hac trepidatione et omnium pavore e certamine se recipere noluit. 4. Hac ratione civibus omnibus jure carissimus (57, a.) factus, ad extremam (60) senectutem, nomine privatus civis, re patriae paene parens pervenit. 5. Quod scelus tuo statim sanguine luendum est; facinora enim ista hac luce clariora sunt ac manifestiora, nec potest fieri ut civis quisquam tibi ignotum velit (240 *Obs.*). 6. Mihi, inquit, vos omnes nomine esse milites, re vera transfugae ac latrones videmini. 7. Multo jam acrius pugnabatur; a sinistro cornu nostri lassitudine deficiebant; dux, altero ipse saucius brachio, primus hoc sensit. 9. Potuistis paulo ante bellum pace mutare; sero vos hodie erroris paenitet. 9. Saluti vestrae heri diffidebam; sed res

expectatione (or spe) mea multo melius evenit. 10. Quanto (279, caution) melius fuit (153) in tali tempore omnia communi (or reipublicae) salute inferiora ducere.

2. Notice the difference between the English and Latin phrases for "your superior in." 10. Note tense of *ducere*.

EXERCISE 35, A.

1. Filio tuo jam diu familiarissime utor (181), qui (78 and 43) mihi ingenio potius ac virtute quam vel vultu vel corporis habitu patris (255) esse similis videtur. 2. Nolite eum qui Deorum (Immortalium) beneficiis tam bene, tam prudenter, usus est (or sit) merito honore ac laude privare. 3. Facere non possum quin tua opera. (267, Obs.) credam factum esse ut hoc periculo defunctus sim. 4. Omnes qui te salvum volumus (240, Obs. 1.), hoc unum optamus, ut liceat tibi magistratu isto cum dignitate, cum emolumento tuo, fungi; omnes probitate tua ac modestia confidimus, omnes (in) amicitia tua gloriamur. 5. Tuo fretus subsidio, eos qui contra regem suum arma sumpserant (or qui armati a fide desciverant), gravi supplicio afficere ausus sum. 6. Sibi semper confidebat, et in tenui fortuna et exiguo victu suis rebus contentus esse (98 and 42, ii.) quam alienis (58) opibus niti maluit. 7. Omnibus rebus quibus ad vitam opus est liber carere, quam in servili conditione divitiis circumfluere maluit.

1. *Virtute*, of course, could not be used for "character" but for the context making it clear that *good* character is intended. *Ingenium* is *natural* ability, and is sometimes = character; but when coupled with *virtus*, etc., implies rather *intellectual* gifts. It is never used in the plural like our "abilities," but would be plural if used of more than a single person. 2. *Qui . . . usus est. Sit* would be equally good Latin (see Ex. 29 B., note). 3. This very common periphrasis of *factum esse ut* might have been included in 125. 4. *Probitas*, or *integritas*, is "honesty," "incorruptibility," never *honestas*. So *modestia* is never "modesty," which is *verecundia* (see 18). 5. Two versions are given for "rebels;" the difference between the two ideas is obvious.

EXERCISE 35, B.

1. Pollicetur omnia se nobis quae opus sint (77) suppeditatum. 2. Consulto magis nobis quam properato opus est; haec enim victoria vereor ne nimio (280, Obs.) nobis constiterit. 3. Patre tuo, viro praeclarissimo, adolescens amico usus sum (or utebar); singulari (381, Obs.) ille ingenio fuit, summa virtute (see Ex. 35 A., 1) (or optimis moribus). 4. Qui patrem suum occiderunt et contra regem conjuravero, eos gravissimis se suppliciis affecturum esse sperat. 5. Qui vereor ne miseratione tanta atque venia, quanta hodie ei opus est, parum dignus videatur. 6. Patris mei fortuna nihil unquam beatius concipere animo possis (or nihil beatius excogitari potest); qui ita summo magistratu functus est ut domesticae vitae dulcedine fruereetur. 7. Tua fretus benevolentia, litteris, quas ad me (or mihi) per filium meum misisti, uti non dubitavi. 8. Num quisquam hoc homine laudo dignior, supplicio indignior potest esse?

3. "I enjoyed" may be turned by the perfect or imperfect. It may state the fact, or it may mean "I used to enjoy." 4. For *sum* see 353; but the context makes it clear; were "parricides" intended, the Latin would be *suum ipsorum* (356, i.). 6. *Possis*: the subjunctive 2d person singular represents the English "you," "one," the French "on;" see 149, ii.

EXERCISE 36.

1. Utrum servi futuri sitis an liberi, vestri ipsorum (356, i.), est arbitrii. 2. Scimus cujusvis esse errare, sed stulti est illud (237) oblivisci, aliud esse errare, aliud in errore (or errando) perseverare. 3. Omnium civium jura ac libertatem spe sua celerius sui juris fecit. 4. In diem vivere, nihil in futurum providere, barbarorum potius quam liberi populi (civitatis liberac) esse dixit. 5. Patris tui aequales suos esse dixit, nec eorum quemquam sibi avunculo tuo cariorem fuisse.

6. Omnia tua causa atque fratris tui (289), hominis optimi, absens facere non destitit. 7. Tempori, inquit, cedere prudentis est: sed ejusmodi minarum rationem habere summae est stultitiae. 8. Utrum vicerimus, necne, vix ausim dicere; scio militis esse jussa expectare ducis. 9. Leges scribere, ac ferre, aliorum erit; nostrum est legibus parere. 10. Legi quam ipse portulisses, fraudem te facere dixit; id quod evitandae esse reipublicae credidit.

2. Of course *oblivisci* as a rule governs a genitive; for the use of *illud* in the sense of "this," "the following," see 341. 3. Avoid *privilegia* (see Latin Dictionary). 7. *Tempori cedere* exactly answers to our "temporise;" *tempus* often = "a hard time," "a crisis."

EXERCISE 37.

1. In hoc rege (or principe) nihil sordidi erat, nihil turpe (295, a.), nihil humile; parum doctrinae, ingenii satis; rorum peritiae aliquantum, eloquentiae non nihil; multum prudentiae, probitatis plurimum ac constantiae. 2. E tot patris tui meisque (290) aequalibus nemo haud scio an illo laude et observantia fuerit dignior. 3. Uter vestrum plus detrimenti, plus damni, reipublicae attulerit difficile est dictu; spero confidoque brevi fore ut utrumque scelerum poeniteat. 4. Nihil nobis reliqui fecit Fortuna, nisi ut aut cum dignitate moriamur, aut cum ignominia (332, 2. c.) vivamus. 5. Infelicissime pugnatum est; e (de) tot millibus perpauci supersumus; ceteri aut occisi sunt aut capti, ut vehementer verear ne de summa re actum sit. 6. Hominem illius similem ubi gentium (294, Obs.) inveniamus (150)? Tot ejus virtutes longum est vel enumerare vel verbis exsequi: qui utinam hodie adesset (152). 7. Tanto sanguine (280, Obs.) haec nobis victoria constitit, ut dubitem (106) equidem utrum victores an victi plus detrimenti acceperint.

1. *Doctrina* is the regular word for "learning," "information;" it should not be used in the plural, and does not answer, in classical Latin, to the English "doctrines" or "tenets." Note the meanings of *prudencia*, *probitas*, and *constantia*, as also of *observantia* in 2. 2. Note the correspondence in *patris meisque* of the genitive case with the (pronominal) adjective as pointed out in 289, 290, and 291, *Obs.* 2. 3. Notice carefully the use of *damnum* for "injury;" *injuria* is "wrong," not "injury," in the sense of "harm." 4. *Ut aut cum . . .* Note the substantival clause after *nihil reliqui fecit*. It is one of the cases where the *ut*-clause comes nearest to the Latin infinitive; the latter in fact would be admissible, though unusual. *Aut . . . aut*, because the two ideas are diametrically opposite; in 6, *vel, vel*, "it does not matter which" (see Intr. p. 14, note). 5. *Ut vehementer*: consecutive *ut* is constantly used in Latin to attach a clause which in English would stand detached. An English writer would probably omit the "so that." 6. *Exsequi*: avoid the use of *exprimo*, "I squeeze, or force out."

EXERCISE 38.

1. Litterarum fuit ille semper studiosissimus; laboris idem, frigoris, aestus, inediae, vigiliarum, patientissimus; illud equidem vereor, ne parum (294) sibi otii ac quietis concedere velit. 2. Tantum erat militum (299, Obs.) studium pugnandi, tanta omnium alacritas, ut peritissimo ejusmodi militiae duci dicto audientes esse nollent, et dum sui fiducia et hostium contemptu pleni, et alius alium (371, iv.) hortantes, tanquam ad exploratam victoriam procedunt, subito in insidias imprudentes praecipitaverint (106). 3. In summa rei p. dissensione, ea (348) tamen amicitia quae mihi erat cum patre tuo, viro fortissimo, et mea et illius (289) spe (277) diutius permansit. 4. Divitiarum illi satis erat superque, sed rei p. imperitissimus fuit, et famae idem vel laudis vel auctoritatis vel potentiae parum appetens, et ab omni magistratuum vel honorum contentione alienissimus. 5. Isti vero, horum laborum expertes omnium, voluptatum tantum otiique appetentes, rei publicae neglegentissimi, epularum gulaeque studiosissimi, eo impudentiae pro-

cessere, ut exercitui omnium diutini belli incommodorum patientissimo luxuriam desidiamque me audiente ausi sint (106) objicere.

1. *Ille* may be used, in the sense of 339, iii., so in 4. Note *velit* for "consents to;" *consentiat* here would be absurd. 2. Note sense of *studium*, as of *studiosus* in 5; from its sense of a taste or passion for literature (*litterarum studium*) it came by degrees to be used in its modern but unclassical sense of "study." *Peritissimo*: the *concessive* sense here and with *expertes* in 5 is left to be inferred, as often also with participles (see 412, *Obs.*, and cf. 510). *Dicto audiens esse* is a common phrase, used of the implicit obedience required from soldiers; the verb *audire* is never used in this way with *dicto* and another dative; *audiens* is treated as an adjective and combined with *sum*. 3. *R. p. dissensio*: the genitive is explained in 300; but note and put together the very various senses of *respublica*. 4. Note sense of *auctoritas*; never "authority" in the sense of "power,"—always moral or intellectual "influence." 5. *Ho impudentiae*: this construction, though common in Livy, is scarcely found in Cicero. *Me audiente*: this phrase might have been added to those in 420, ii. Note the subjunctive in *ausi sint*, as in *praecipitaverint* in 2; both are at variance with the idiom of English or of Greek, where the indicative would certainly be used.

EXERCISE 39.

1. Serpentes dicunt (44) ingenti magnitudine (271) in insula Lemno (222) inveniri. 2. Virum eum fortem fuisse nemo negat; illud (341) quaeritur utrum prudens fuerit, ac rerum peritus. 4. Filius tuus (43) optima esse spei puer videtur, et maxima apud aequales auctoritatis. 4. Post tridui cunctationem tandem cum triginta navium classe profectus est; sed exactae aetatis homo vix tanti laboris opus exsequi potuit. 5. Bono igitur velim sis animo, neu (103) propter brevissimi temporis pavorem tot annorum laboris fructum projicias. 6. Prisca, id quod (67) omnes scimus, et nescio an nimiae severitatis homo est; idem vero vir justus ac probus et vitae innocentissimae. 7. Fortiter pugnare et honeste in acie perire

civium Romanorum est; nos igitur, qui pauci (69) supersumus, et majoribus nostris et republica Romana dignos nos praestemus. 8. Cui dormienti adstare visus est senex quidam (361) exactae aetatis, canis capillis, benigno vultu, qui eum bono esse animo et optima sperare jubebat; nam ad insulam Corcyram post aliquot dierum navigationem perventurum esse.

4. *Tanti laboris*: or *tantum tamque laboriosum*, or *opus laboriosissimum*. 6. It should have been added in 169, that *nescio an* is occasionally used without a verb as here.

EXERCISE 40.

1. Homo erat mediocris ingenii, (sed) virtutis summae, qui, periculosissimi belli maximo in discrimine, pluris in provecta aetate quam juniorum quisquam factus est. 2. Vir erat spectatissimae fidei et singularis (381, *Obs.*) integritatis; tum vero avaritiae insimulatus est, ambitus in suspicionem venit, et rerum repetundarum (or de reb. rep.) reus est factus: ejus criminis scitis omnes omnium eum iudicum sententiis absolutum esse; cui vero vestrum non illius (348) diei venit in mentem quo ille condemnationis ignominiam immeritam deprecari noluit, nec se ipsum solum de eo crimine purgavit, sed eorum qui se accusabant malevolentiam et mendacia coarguit? Nemo eorum qui eo die in iudicio aderant praeclarissimae illius orationis facile obliviscetur; nec quidquam unquam eorum qui audiebant (or audientium 414) magis animos commovit. 3. Totum jamdiu populum belli taedet, poenitet temeritatis suae, et imperatoris stultitiae inscitiaeque pudet. 4. Illum (308, *b.*) ejus mentionem facis bene meministi; homo erat infimi generis, provectae aetatis, canis capillis, veste sordida (303, *Obs.* 2), habitu corporis rudi et agresti; sed nemo unquam rei militaris peritior fuit, et plurimum ad salutem civitatis interfuit eum in (273, *Obs.*) tali tempore imperatorem fieri. 5. Parvi nostra interest, qui sententias

vestras expectatis, utrum absolvatur iste, an (159) condemnetur, sed omnium interest ne absens, indicta causa (425), vel exilio vel morte multetur (307).

1. For *homo* (and *vir*) see p. 153, note; for *ingenium* and *virtus* see Ex. 35 A., 1. "In his old age:" *senex* would of course be right (62), but in *pr. aet.* expresses more nearly the *idea* of the English, i.e. "in spite of" his age (273, *Obs.*). 2. *Cujus criminis*; note the relative, and see 78, and also 541, *Obs.* *Coarguit*: *exposuit* would merely mean "stated"; *coarguere* is "to bring home" a charge, *arguere* to try to do so; cf. ἐλέγχειν and ἐξελέγχειν, or ἤλεγχε (imp.) and ἤλεγξε (aor.). For *nemo, nec quisquam* might be substituted (see 541, *Obs.*). *Animos commovit*: in the less imaginative and less *picturesque* style of Latin, as compared with that of English, it is natural in such expressions to introduce the *animos*, which would be omitted in English, and also to use the plural (see Ex. 16 B., 5).

EXERCISE 41.

1. Quum Veii in oppido tum temporis (294, *Obs.*) et multitudine civium et maximis opibus florentissimo (or frequentissimo atque opulentissimo) multos jam annos viveret (181), ad urbem inde Romam, quae quattuor decem millia ferme a veteri domicilio aberat, senex (or provecta jam aetate) commigravit. 2. Parentos ejus a (266, *Obs.*) Syracusis oriundi, Carthagini jamdiu domicilium habebant; ipse Uticam ad avunculum puer missus, triennium totum domo abfuit: sed postquam ad matrem jam viduam Carthaginem rediit, reliquam adolescentiam domi suae (316, iii.) degit. 3. Hostes vix jam unius diei iter aberant; arcis muri, vix plus viginti pedes alti, et fossa minus (318, *Obs.*) sex pedum cincti, vetustate (267, *cause*) corruerant. Doria, quum sex dies subsidia frustra expectavisset, litteras Pisam ad Praefectum misit, quibus eum oravit obsecravique ne (118) tempus ultra tereret, sed ut milites sibi auxilio confestim adduceret. 4. Londini, in urbe omnium maxima et frequentissima nato educatoque, strepitum urbis ac multitudinem vitae rusticae

otio, securitate, et infrequentia, ut permutarem, nunquam antea, ne semel quidem, mihi concessum est (or contigit, 123). Jam vero brevi me Romam ad filium meum iter facturum spero, ex Italia autem ante mediam hiemem ad Constantinopolim navigaturum, quam urbem visere jamdudum gestio; te puto Melitae hiematurum esse, quam ego insulam nunquam sum visurus. Veris initio Neapoli in pulcherrima urbe commorari (45) statui, et Londinum ad veterem domum mense Maio (538) vel (p. 14, note) Junio me conferro. 5. Caesarem puto vix minus domi se quam militiae propositi tenacem praestare; dicunt eum ad urbem esse, triumphum expectare, apud populum verba facere velle. 6. Injuriis Napoleonis ac contumeliis lacessiti irritatique Hispani ad Anglos tandem veteres hostes sese converterunt.

1. *Maximis*: why not *vastis*? (*Vocab.* 3, note.) 4. *Quam urbem, quam insulam*. Note the transference of the appositional *urbs* and *insula* to the relative clause, analogous to that in 63.

EXERCISE 42.

1. Mithridates, qui uno die tot civis Romanos (58) trucidaverat, alterum jam et vicesimum (530) annum ab eo tempore regnabat. 2. Hirundines mensibus hibernis hic quoque abesse videntur; ego certe ne unam quidem (381) his viginti diebus vidi. 3. Tertium ac tricesimum agens (410) annum excessit vita; quum nondum triginta haberet annos, tantas res gesserat quantas (490, i.) ne unus quidem eorum qui aut ante eum aut post regnaverunt (175). 4. Fames fit in dies (328, c.) gravior; quotidiano labore fatigatis eruptiones, quas ad hunc diem nocturnas diurnasque fecimus, mox intermittendae orunt (392); nostrorum adventum diem de die (328, c.) frustra expectamus. 5. Ad Calendas Junias (538) mihi se praesto fore pollicitus est; his decem annis ne semel quidem eum ad tempus adesse cognovi. 6. Abhinc prope tres annos neminem me unquam

vidisse dixi, qui fratrem tuum vel virtute vel ingenio superaret (77, and also 504); sed hoc biennio severior is in dies fieri atque asperior videtur, nec tanti (305) jam eum facio quanti antea. 7. Viginti fere post diebus quam ab India redierat patrem tuum vidi; ingenii ejus aciem vel animi vim nondum aetas affecerat (hebetaverat), in (273, *Obs.*) provecta aetate illis sex mensibus exercitui praefuerat, et jam tum magistratum petiturus (14, a.) fuit. 8. Temporis errore deceptus plus sex menses te Athenis fuisse (or commemoratum esse) putavi. 9. De hac re satis jam dixi, nec diutius (328, a.) vos retinebo; abhinc sex menses potui plura dicere (196, *Obs.*)

2. Notice this adjectival use of the English "winter," Ex. 9, *last note*.
7. *Afficere* is used in the sense of affecting, for the worse, health, etc.

EXERCISE 43.

1. Quod tantum beneficium tibi potissimum liberisque tuis secundum Deos acceptum rettuli (*lit. entered to your credit in my account as received*). 2. Spero eum, cum Romam pervenerit (p. 296, *note*), apud me commemoraturum esse. 3. Hic annus ad interitum (18, 19) civitatis (or r. p.) fatalis esse videtur. 4. Plerique eum extra culpam (331, 9) esse credunt (cf. 44); nec quisquam talem tamquo bonum civem contra rem p. quidquam facturum fuisse putat. 5. Aciem ultra Danubium instruxit; nostri vero, qui jamdudum aliquantum temporis secundum flumen iter faciebant, prope (or juxta) alteram ripam adversus hostium castra constiterunt. 6. Per me tibi licuit Londinum (315) ad amicos (or ad tuos) domum redire, utrum abieris necne penes te est. 7. Illud inter te ceterosque interest; apud illos hic (338, *Obs.* 1) propter tot ejus in rem p. merita permultum, apud te propter hanc ipsam causam plane nihil valet. 8. Filium tuum videtur ille (339, iv.) ad cenam in tertium diem (326) apud se invitasse; ex illo tempore nemo eum amicorum vidit

usquam. 9. Jam in terram expositi (20, 21, a.) (erant) hostes, (et) intra telorum jactum venerant; nostri pila conjicero, et inter illos ac flumen praeterire conari (or *pres. hist.*). 10. Tanta fuit eorum in praesens laetitia, tanta in futurum spes, ut nemo quid re vera fieret (or id quod fiebat) suspicatus sit. 11. In me ille (334, iii.) vehementissime invectus consedit; cujus ego adversus longissimam orationem perpauca dixi. 12. Arbores quae multae proceraeque circa viam stabant praetervectus (Ex. 5. 13), tandem juxta portam constitui.

9. *Erant* and *et* may be omitted (see 15). 11. *Furiosissime* should be avoided (see Ex. 6. 1).

EXERCISE 44.

1. In hac tanta trepidatione ac tumultu, Imperator a sinistro cornu cum legatis conspectus est. Jam ab hostium equitatu securus erat, et adhortantis vox prae laetantium et exultantium clamore vix audiri potuit. 2. Vereor ne de exercitu nostro actum sit; dies continuos decem a re frumentaria magnopere laboratum est; a fronte, a latere, a tergo instant hostes; omnes finitimae nationes in armis sunt; nusquam spes (ulla) auxilii: equidem vero in his tantis periculis de summa re desperare nolo. 3. Confestim a proelio (secundum proelium) productos captivos caedunt; a duce incipiunt; nulli (223, *note*) parcitur; omnes ad unum trucidantur. 4. A te igitur incipiam; cives tuos pro aris et focis pugnare fingis; idem prae te fers in fines nostros incursiones eos saepe fecisse, et nullo lacescente (425), nullo repugnante, agrum nostrum ferro et igni populatos esse. 5. Adolescentem hunc a puero notum (188) habeo; et pater ejus et ipse vivo patre tuo saepissime apud me deverterunt (or commemorati sunt); nec quidquam ei vel a doctrina vel a natura decesse arbitror. 6. Pro ea quam mihi cives mei demandaverunt potestate, eos qui bene de r. p. meriti sunt praemiis sum affecturus (283), de ceteris pro delictis

poenas sumam. 7. Tibi, quantum in me erit, opem feram, sed vereor ne de spe tua actum sit. 8. Nolim te de spe tua dejicere, sed frater tuus vereor ne infecta re (425) redierit. 9. Fortissimum se, ut (492, v. b.) in re tam trepida, praestitit, et omnes ei debemus pro tot ejus in nos et in rem p. meritis gratiam referre (98, b.). 10. Omnes quae in oculis sunt spectare oportet; e rebus futuris pendere nihil prodest.

1. "Midst" need not be expressed: its meaning is scarcely literal, but rather that given in 332, 5, i. *Tantus* is often equivalent to "this," with an expressive adjective, such as "dire," "vast," "terrible," etc.; *durus* is not "dreadful," except in poetry. *Laetantium*: see 415, b., and note the idiom carefully, as also the mode of turning the English metaphor of sound being "drowned." 2. *Summa fuit frumenti inopia* would also be Latin; but the other phrase is common, and is more idiomatic Latin. *Instant*: why would *minantur* be wrong? "threaten in words." *Equidem*, properly only a stronger form of *quidem*, but most rarely used with other than the 1st person; is often used as an emphatic *ego*. 3. *Nullis*: the dative *nemini* is rarely found. 4. *Tecum incipiam* would mean "I will begin in your company." 5. *Doctrina*, "acquired knowledge" (Ex. 37, 1). 7. Notice the singular of *spes*; the plural is used in poetry, rarely or never in prose; cf. *memoria*: as a general rule Latin abstract nouns are more readily used in the plural than English (Ex. 24, 2). 8. For *infectus*, see 407, iii. 10. *Omnes* is quite enough; as the "us" means "men in general," *nos* would limit it too much, *nostrum* be wrong (297).

EXERCISE 45.

1. Solent isti hos homines, haec instituta, hos mores vituperare, antiquitatem illam desiderare, laudibus ferre; et tu ipse haud scio an (*or potest fieri ut*, 170 and 64) in istum errorem nonnunquam incidaris. 2. Maxima est apud me reipublicae dissentio; hi omnia, illi nihil mutari (*or mutata*, 240, *Obs.*) volunt; ego neque hos neque illos recte sentire crediderim (149) (*or credo*). 3. Ab his ille (*or adversus haec ille*) periculis, ab his terribilibus, semper se invictum praestitit; vos cavete ne majoribus vestris, viris praeclearissimis, indigni videamini.

4. Hoc certe mihi persuasum habeo, opinionem istam hujus moris vetustatis (300) falsam esse; unde orta sit tu videris. 5. Satis notum illud Caesaris, plurimum in bello valere Fortunam. 6. Causam jam tum dicturus (418, d.) voluit hic cum isto in gratiam redire; id quod brevi effecit, me invito (420, ii., and 426), repugnantibus omnibus amicis. 7. Interroganti[bus] (415) cur exulare quam domi suae vivere mallet, respondit ille nondum posse se salvus (424) legibus redire, regis mortem expectandam esse. 8. Hanc (347) demum veram esse sapientiam dicunt, sibi imperare. 9. Meam ego existimationem pluris quam tu tuam facio, idem libertatem meam r. p. libertati (345) posthabere (253, ii.) volo. 10. Qui abhinc viginti annos ne fortissimum quidem hostem pertimui, is hodie in parum gravi periculo salutis meae ac liberorum metuo. 11. Interrogantibus cur libidini regiae obsequi nollent, non eos esse sese responderunt qui dolorem vel periculum pertimescerent. 12. Ab homine laudatus es, optimo illo quidem, sed harum rerum (301, ii.) imperitissimo.

2. Notice carefully the various uses of *respublica*; avoid ever using it in the plural for "politics," etc. 9. The English metaphor of "sacrifice," "victim," can never be turned literally.

EXERCISE 46.

1. Multa nobis incommoda, multae (49) molestiae, nostra ipsorum culpa accidunt, nec illud raro hominibus contingit, ut pueritiae peccata jam adulti (61, 63) luant. 2. His dictis, tribunos centurionesque ad suum quemque cohortem remisit, et quum equites jussisset adventum suum tumultibus tectos expectare, concitato equo profectus pedites, qui ad ipsa (355, a.) castra se receperant, voce ac gestu cohortabatur (184) ut (118) reversi se sequerentur. 3. Eum te esse credo cui (247) cives tui, propter ipsam virtutum (*or virtutis tuae*) opinionem, magistratum mandaturi sint. 4. Regis est non sui solum, sed

eorum qui (175) sibi successuri sint (*virtual or. obl., see 448*), rationem habere. 5. Ipse eum immaturam filii mortem deplorantem (410, *Obs.*) audivi; quam tu calamitatem minimi eum fecisse dicetas. 6. Nostris ipsorum, inquit, aerumnis (*or incommotis*) vix magis quam amicorum moveri debemus. 7. Quum ad suos rediisset, obtestabatur ne inimicissimis suis et ipsorum, qui patrem suum occidissent et ipsos prodidissent, victoris se arbitrio dederent, sed potius ultima experti in acie perirent. 8. Suo se, non Germanorum, tempore suos ad pugnandum educturum esse ait. 9. Sui et aetatis suae poenitere cujusvis est; summae vero est sapientiae illud intellegere, quemadmodum praeteriti temporis sanare incommoda, et reipublicae (59) vulneribus mederi possimus. 10. Interrogantibus (346) quid emolumenti ex (*or ab*) amicis tam multis perceperisset, ipsas per se ac propter se expetendas esse amicitias respondit. 11. Quum consedisset, accessitos sociorum legatos interrogavit cur in tali tempore et se deserere et ipsorum libertatem prodere vellent.

1. Notice *nec raro* for *et saepe*; a common "figure" in all languages. 3. *Credo* when used parenthetically in Latin is almost always ironical. 6. Avoid *tangi* in this sense. 9. *Vulneribus*: a common Latin metaphor. 10. Note the use of *percipere*, and the plural of *amicitia* (*Ex. 7. 6*).

EXERCISE 47.

1. Cave, inquit, ne cuiquam, ne dicam tuo ipsius fratri, sine aliqua justa causa irascere. 2. Quo calamitas qualis sit ac quanta vix cujusquam est animo concipere; et haud scio an nunquam sanari possit. 3. Potuit iste casus cuivis accidere; tu vero mihi quovis aequalium nescio quo pacto infeliciores fuisse videris (43). 4. Nemo unquam ad ullam ejusmodi (87) virtutem sine divino aliquo, ut dicam, afflatu pervenit, nec quisquam unquam ad tantam (*Ex. 44, 1. note*) nequitiam sine ullo sceleris sui sensu descendit. 5. Erant qui (504) nomen

ipsum Romanum post Cannensem cladem (58) extinctum iri crederent, nec quisquam putavit e tanta tamque gravi (*cf. 88*) calamitate rempublicam tam brevi emersuram fuisse. 6. Et mihi quidem, ut verius dicam, videtur haec civitas non sua sponte sed insitiva quadam disciplina doctior in dies (328, *c.*) humaniorque fieri. 7. Civium ejus dixit olim nescio quis natura hunc ignaviores (57, *b.*) esse ac timidiore; mihi videtur fortior in dies ac constantior nescio quo pacto fieri, et laboris cujusvis vel periculi patientior. 8. In eo qui Veios circumsedebat exercitu erat Romanus quidam civis. Ei persuasum erat ut eum oppidanorum nescio quo colloqueretur (25). Is eum admonuit tantam exercitui populoque Romano impendere calamitatem, ut vix (unus) quisquam domum tuto esset rediturus.

1. For *aliqua* see p. 235, note 2; *justus* often "sufficient in amount;" look out in Latin Dictionary.

EXERCISE 48, A.

1. Alia (54) alii sequuntur homines; horum fratrum alter iisdem studiis atque artibus quibus pater suus, vir praeclarissimus, dedit operam; alter admodum adolescens ad rempublicam accessit. 2. De hac re aliter tu atque ego judicasti; potuisti bonum te civem praestare, et in civitate libera liber (*or cum libertate*) vivere; iis quas libertas habet laboribus ac periculis divitias ac voluptates praetulisti. 3. Hi omnes, alius alia ratione, de genere humano (*or hominibus*) bene moriti sunt; omnes ceteris prodesse quam sibi consulere maluerunt. 4. Alius aliud appetimus; divitiarum alii, alii voluptatis (*or -tum*) studiosi sumus; in magistratibus habendis (obtinendis) alii, in potestate, in r. p. procuracione, alii denique in favore, in gratia, in auctoritate, vitam beatam ponimus. 5. His auditis, alius alium intueri milites, quid se imperator facere vellet (165) taciti mirari, cur sibi potius quam ipsi irasceretur. 6. Tu me (334, ii. iii.)

altero quoque verbo collaudas; idem summae perfidiae incusas; velim memineris aliud esse vera, aliud jucunda dicere. 7. Jam hostes diversi fugere; fugientium plerique occiduntur (179); ceteri abjectis armis ad unum capti sunt; pauci iram hostium deprecantur, nulli pareitur (*or* pauci ut sibi parcatur poseunt, impetrat nemo). 8. Constitimus plerique, alius alium taciti intuentes, quis nostrum primus locuturus foret mirati; ego autem atque Laelius, alter alterum expectantes, conticescebamus. 9. Duobus comparatis exercitibus, uno hostium castra aggrediuntur, altero urbem custodiunt; illi infecta re redeunt, hos subitus invasit pavor; itaque utrinque res infelicissime gesta est.

1. *Studium* (see Ex. 32. 2) is often used of a special or favourite pursuit, as opposed to the routine of active life. "Studies" is here represented by *artes*. 3. *Ceteris*: note the wide sense of the English "neighbours." It is the result on our language of our Lord's parable. 4. *Favore*, etc.: note carefully the use and meaning of these three words.

EXERCISE 48, B.

1. Poetam, quem singuli negleximus (*or* neglegebamus, *the habit*) universi laudamus. 2. Stat a nobis optimus quisque ac sapientissimus (*or* stant . . . boni omnes ac sapientes), et quos diligimus admiramurque eos eadem quae nos sentire cupimus. 3. Ut quisque plurimum civitati prodest, ita apud cives maximi fit (*or* quo . . . plus . . . eo . . . majoris); miles hic fortissimus, rei publicae fuit idem gubernandae peritissimus; utramque igitur ob causam summa laude et honore florebat. 4. Persaepae fit ut quanto quisque stultior est ac rerum imperitior tanto sit loquaciôr pertinaciorque. 5. Tritum illud (341), levissimum quemque aliud alio tempore (*or* alias) appetere. 6. Jam satis apparebat (46, c.) hostes primo quoque tempore castra nostra aggressuros fore, eosdem occasionem idoneam expectaturos. 7. Qui universis nobis salutem attulit, eum

singuli deserimus destituimusque. 8. Persuasum sibi habere credo optimum quemque, nullo modo fieri posse (125, f., *and* 200) ut cunctando differendoque ac cessando quidquam efficiamus; ut (Ex. 37. 5 *note*) pro certo sciam properato potius quam consulto (286) opus esse. 9. Aegro illud (341 *and* 237) civibus persuasit, hostes nihil fere singulos posse, conjunctos plurimum. 10. Tum cuncti, pro se quisque interroganti responderunt; hoc facto (420) plerique senatum orare, universos singulosque obtestati, ut consules primo quoque tempore alter ambove sibi succurrerent.

EXERCISE 49.

1. Aut exulandum ei ultro fuit, aut in acie perennandum, aut quidvis potius quam hoc faciendum. 2. Nonne eis quibus gratiam debemus (98, b.) agenda gratiae? 3. Imperandum fuit militibus ut (a) caede desisterent (*or* jubondi fuere milites . . . desistere), neu quem inermem trucidarent (neu in inermes saevirent); feminis certe puerisque, ne aegris dicam saucisque, parcendum erat. 4. Quominus tuum ipsius caput periculis objicias non recuso (136), militum vero saluti in hoc tempore cavendum est (248). 5. Hoc tibi, homini prudentissimo, faciendum fuit, neque illud praetereundum. 6. Quum videret sibi aut pedem referendum esse, aut cum haud contemnendo hoste dio postero configendum, statuit (45) aciem instruere et statim pugnare. 7. Neque ei audiendi sunt qui amico, qui assentari nobis adularique nolit, irascendum esse dicunt. 8. Filio tuo, homini insipientissimo, persuaderi non potuit ut fateretur rem vel obliviscendam esse vel in oblivionem venire posse. 9. Omnibus aliquando moriendum erit; sed commune illud omnium fatum quando cuique et quemadmodum obeundum sit, ne sapientissimus quidem hominum aut praesentire aut praedicere potest. 10. Videmini ad me cuncti

in regiam domum duas ob causas convenisse; partim vestri purgandi causa, partim mei consulendi; occasione igitur utendum est, et rege praesente oranda causa.

1. *Ei*, if mere reference to some one already mentioned (336), otherwise *illi* (339, iii.). 2. "We" need not be expressed, if it is a general maxim; otherwise *a nobis* (387). 3. If *jubendi* is used, it will not extend to the negative clause, and *vetandi* must be inserted with the infinitive, or (better) *educendum ne*. 8. Cf. *in suspicionem venire* as passive of *suspicipari* (Ex. 40. 2).

EXERCISE 50.

1. Hi ad castra nostra, sui laudandi, inculpandi vestri (Intr. 107) causa, venisse dicuntur; nunc, vobis placandis, sibi crimine gravissimo purgandis, dant operam. 2. Res nullo modo est differenda; hoc ipso vobis die decernendum est, utrum evertendae id reipublicae sit an conservandae (*or* pertineat ad . . .). 3. Adeo in ipsa victoria mitem se ac elementem praebuit, ut dubitari possit utrum plus favoris inimicis ignoscendo an sublevandis amicis consecutus sit. 4. Dubitari non potest quin patriae potius quam sibi consulendo, quin amicorum commodis sua posthabendo, et sicut animo suo ita linguae moderando (249), hic juvenis maximum quemque natu facile vicerit. 5. Omnem quam templis diripiendis, singulorum bona publicando, pecunias tot civitatibus imperando (247), praedam nactus erat, secreto exportandam curavit. 6. Audendo (82) aliquid (360) et instando, non cunctando cessandoque, nec multa disserendo, pauca faciendo (53, 54), ea se quae ad id temporis effecissent (77) effecisse dixit. 7. Ego insectandi hostis auctor fui, ne quod ei respirandi spatium, neve ulla sui colligendi, vel cognoscendi qui et quot eum aggrederentur, facultas relinqueretur.

1. Notice how rarely *crimen* is used for "crime" in prose. 3. *Ipsa* (355, b.) exactly corresponds to our more rhetorical and picturesque "hour of." *Triumphus* is not triumph in the sense of "victory;" but

the half-religious half-military ceremony that was decreed to a general after certain victories. 6. *Se*, because "they" included the speaker. 7. Notice the very common use of *auctor* with a genitive in the sense of "adviser," "suggester," of Ex. 22. 5.

EXERCISE 51.

1. Legati ab Atheniensibus Olynthum ad Philippum injurias civibus suis factas questum venerunt. 2. Massiliam ad patrem ludos spectatum profectus (est, sed) his paucis diebus, dum iter facit (*or* iter faciens) vel a sicario vel a latronibus interfectus est. 3. Vos intra castra manete ut cibum ac quietem et reliqua omnia, quae vobis opus sunt, capiat; nos qui pugnando minus fatigati sumus—nonne enim recentes atque integri secundum proelium (*or*, confecto jam proelio) advenimus?—frumentatum ac pabulatum exeamus. 4. Iram vestram deprecatum ac pacem flagitatum venimus; magnopere speramus ea nos quae petimus consecuturos esse. 5. Romam ad senatum legatos misit, victoriam populo Romano gratulatum. 6. Incredibile dictu est, quam saepe te quamque vehementer ne (118) isti homini fidem haberes monuerim. 7. Haud facile dictu est utrum huic homini parendum sit, et ipse cum sociis incolumis dimittendus, an statim aut interficiendus sit aut in vincula conjiciendus.

EXERCISE 52.

1. Num (155, b.) igitur repugnantibus et tela in nos conjicientibus parcendum erit? 2. Num his etiam repugnantibus parcendum erit? 3. Quaerentem te semel ac saepius (533, c.) audivi num domum meam redituri essemus, an Londinum ad patrem tuum ituri. 4. Urbem cunctam laetantium exultantiumque clamoribus personantem (410, Obs.) audivi. 5. Quum ab India senex rediisset domi suae (316, iii.) excessit vita; aegrotantem ac deficientem circumstabant filii nepotesque,

morientis vultum maesti intuentes, et futura praesagientis verba memoria retinebant. 6. Querenti (mihi) fidem eum fefellisse, nihil se ejusmodi fecisse respondit, sed tanti illati damni poenas dare velle. 7. Milites tota urbe tela jactantes vidi, laetantium triumphantiumque (*used so occasionally, or exultantium*) vocos audivi; nuntiatae victoriae manifestissima indicia cognovi. 8. Regi ad pedes projecti (411) fidem ejus implorabant, ne homines neque ad id temporis nocentes et maxime olim r. p. profuturos certissimo exitio traderet. 9. Quum navem Neapoli conscendisset, salutis suae suorumque diffusus, Massiliam ad patrem meum confugit. 10. Et laudantis et increpantis verba praec indignantium clamore, et acclamantium convicio ac maledictis, audire non poterant. 11. Meis ego auribus diffusus (*or quum diffiderem*), nescio quom propius te (256) adstantem interrogavi num recte audivissem; is interroganti recte me audisse respondit. 12. Nonne te omissi incepti, deserti amici, violatae fidei pudet poenitetque?

1, 2. *Erit* or *est*, according to the context (190). 5. *Memoria* (like *spes*) not used in the plural (Ex. 44. 7); *animis* may be substituted. 8. *Neque . . . et, et . . . neque*, are common combinations in Latin. 9. *Confugere* is the regular word to "fly for to a certain point," hence to fly for refuge. 10. *Acclamare* should be looked out. 12. Notice carefully this mode of translating the English verbal noun.

EXERCISE 53.

1. Tum salutato hostium duce ad suos conversus, subditis equo calcaribus, Germanorum ordines praetervectus est, neque expectatis legatis, nec respondente ullo. 2. Me auctore (82) ne (101, ii.) vox te viresque deficerent, inceptam orationem paulisper intermisisti. 3. Equidem quum timerem (*or veritus*, 413) ne gloria ac laudis studium parum apud te valerent, omissis istis, alia ratione animum tuum flectere conatus sum. 4. Haec omnia auctore (*or suadente, or monente*)

fratre tuo fecit, nullo neque accepto neque sperato praemio. 5. Peropportune mihi accidit proelium, te invito ac dissuadente, ne adversante dicam ac repugnante, committenti, ut ne uno quidem amisso milite, perpaucis vulneratis, victoriam consecutus sim (*or quod . . . sum*, 487, a.). 6. Quum castra nostra aliquot horas oppugnassent barbari, adeo aestu ac siti et lassitudine fatigati sunt ut, amissis plus (318, *Obs.*) mille (523) ducentis, incepto desisterent et re infecta domum redierint. 7. Te auctore, me non solum invito sed adversante, sed repugnante, sed fidem Deorum hominumque implorante, civibus tuis persuasum est ut universum populum (*or civitatem*) indicta causa condemnarent. 8. Hoc mihi persuasum habeo, te hanc legem salva republica perferre non posse. 9. Me haec dicente, nuntiatum hostium adventus et allatae a rege litterae audientium animis et iram incussere et pavorem; erant autem qui (504) properato opus esse rati, arreptis armis hosti obviam descendere contenderent. 10. Te superstite et incolumi liberos meos nunquam orbos fore pro certo habeo. 11. Te duce arma sumpturus fui, sed comperto te aegrotare, domi remanere nec certamini isti me immiscere decrevi.

1. *Ullo*: the masc. ablative *quoquam* is rarely used. 7. This repetition of *sed* for emphasis is very common in Latin. Of course "heaven and earth" must not be rendered literally in prose (see 17). 8. For difference between *ferre* and *perferre legem* see Latin Dictionary. 9. This insertion of *animis* has been already noticed (see Ex. 40. 2). 11. *Remanere*, "to remain" in the sense of "to stay behind."

EXERCISE 54.

1. Quae quum ita se haberent, excedere urbe noluit, et id se facturum esse palam, ipso praesente praefecto, negavit. 2. Quum o via languerem, totum diem domi manere et nihil agere decrevi. 3. Qui simul atque, edito ex summa arce signo, primum hostium agmen adventare sensit, nocte ac tenebris usus,

patefacta repente porta, ferox (61) in medios erupit. 4. Ubi primum expositas hostium copias accepit, quum domi securus manere posset (431, *Obs.*), arma sumere decrevit et quantum in se esset (77 and 447) illatum bellum propulsare. 5. Quum videret nihil apud regem valere preces suas et obsecrationes, finem dicendi fecit; qui simul atque (*or* ubi primum) contieuit, patefactis subito foribus, duo introducti sunt milites, uterque (373 and 378) cum gladio. 6. Quum urbis vestrae oppressae atque afflictae portas ingrediebatur (433) hostis, nemo tum vestrum ne ingemuit quidem; quum his peiora acciderint (190, i.), eequem vestri miserobit? vereor ne frustra fatum istum comploraturi sitis. 7. Cum hujusmodi aliquid audiverat (434), dicebat (184) continuo a vicino aliquo rem fictam esse. 8. Quomeunque (*or* ut quemque) victori viderat plaudentem, vituperabat, et ne patriae gratularctur hostibus hortabatur. 9. Quintus hic est annus (*or* quinque sunt anni, 432, *Obs.*) cum hostis tota Italia victor volitat, exercitus nostros occidione occidit, exscindit arces, incendit urbes, agros vastat populaturque, sociorum denique fidem labefactat; quum subito mutata rerum facie legatos mittit, pacem se otiumque ac nostri populi amicitiam desiderare simulat (*or* fingit, *Ex.* 11. 9).

1. Notice the difference between *nolo*, though often = "refuse," and *nego* (136, a.). 2. *E via*; *e (ex)* = "just after," "fresh from," so *statim ex proelio*, immediately after the battle. 3. *Nocte ac tenebris*, so *scelus ac furor* for "frantic crime," *juventus ac vires* "youthful strength." *Ferox*, though not used in praise, is never equal to "ferocious" (*Ex.* 15. 11). 4. Notice carefully the use of *quum posset* = "instead of," and *quantum in se esset* often equivalent to "endeavour to." *Propulsare*: this and other similar phrases often = "to stand on the defensive." 7. *Continuo*: look out in Latin Dictionary; illustrate from Virgil. *Rem*: avoid the use of *fabula* in such passages (see Latin Dictionary).

EXERCISE 55.

1. Tibi honorem habere vel maximum volo, dum (439) omnia invidorum meorum (51, a.) maledicta et obtreactionem tanti-

dem (305) velis facere quanti debes. 2. Quae tantula (*cf.* 88, *Obs.*) equitum manus, contra sinistrum hostium latus immissa, tantum omnibus injecit pavoris ut, dum rex legatos quid fieret (179) pereuncatur, in ipsa media acie trepidari coeptum sit (219); priusquam peiora nobis acciderent (442) nox intervenit; ut utrumque pugnari desitum fuerit. 3. Priusquam certaminis quod tanta nobis caede (280, *Obs.*) constiterat fructum perireperemus, alter (368) subito intervenit exercitus, ut dum imperator noster in tabernaculo suo dormit, redintegrandum fuerit proelium. 4. Civibus ille suis carus erit, dum erit (190, ii.) haec civitas, nec ex animis hominum prius (443, i.) excidet memoria ejus, quam omnia in oblivionem venerint. 5. Tum demum ad r. p. se contulit, quum mortuo patre poterat (433) ad optimatum (51, note 4) partes se adjungere, id quod jam diu facere studebat. 6. Quidlibet (359) audeant, modo ne eorum, penes (331, 15) quos procuratio est reip., auctoritati potestatique noceant. 7. Ego te, quamdiu his rebus propter se dare operam credidi, tamdiu summo in honore habui; nunc tanti te facio quanti fieri debes. 8. Dum qui exercitibus nostris praefuturi sunt, vel casu, vel propter gratiam eligentur, respublica nullo modo prospere geri poterit.

1. Note the phrase *honorem habere*; *te in honore habere* (below, 7); also the *intensive* use of *vel* with a superlative (Roby, 2221); *invidi* is used by Cicero precisely as a substantive. Note the wide uses of *tantus*, *quantus*, *cf.* 490, i. and 497 with *Obs.*; for mood of *debes* *cf.* 108, *ad fen.* 2. Note absence in Latin of any adjective for "universal" (*cf.* 59). 3. Avoid the Latin word *scena* (see Latin Dictionary). 4. *Excidet*: *morietur* would be intolerable in Latin, the metaphor too strong for a language which does not admit of nearly so much vividness of figure as our own (*cf.* 17). 5. Avoid *patricii* for *optimates*; *patricius* denoted a distinction long since obsolete in the days of classical Latin. *Plebs* and *plebeius* were still freely used. *Ordines* for "ranks" would have too literal a sense, and suggest that the *optimates* were drawn up in battle array. 6. Notice once more the proper force of *auctoritas*. 7. Notice *dare operam* for "study." *Studere* is used with a dative (*e.g.* by Caesar)

for to give "attention to," "be zealous in;" for its modal use see above (5). 8. *Gratia* is constantly "interest with the powerful," opposed to favor, popularity with the masses; illustrate from Horace. *Respublica geri*: this phrase is common, with an adverb, in Livy, of military services to the nation.

EXERCISE 56.

1. Tum ad Cortesium conversus (413) vehementissime in Hispanos invectus est, qui in fines suos sine ulla justa causa arma (or bellum) inferrent (or infestum exercitum ducerent), et cives suos in defectionem aut invitarent aut cogerent. 2. Ne cuiquam parceretur edixit (128), qui vel necandis captivis vel legatis violandis (417, ii.) interfuisset. 3. Tum regulus, vir fortis et intrepidus (224), circumstantibus undique armatis, ad victorum conversus suorum timiditatem, increpuit, qui se Hispanis dedendo libertatem ac dignitatem, res pretiosissimas (222, Obs.), projecisset. 4. Non prius (443) se urbe excessurum pollicitus est, quam omnes qui ex hesterna caede superessent incolumes (61) intra muros duxissent. 5. Quaesivit ex eis qui multi circumstabant num, qui regem suum salvum vellent (240, Obs. i.), se sequi et omni adhibita celeritate ex eis qui fidem ac jusjurandum violassent poenas vellent sumere. 6. Quum ad summum montem pervenisset, convocatis ad se legatis fluvios ostendit qui Italiam versus defluerent. 7. Negavit se commissurum ut iis fidem haberet qui non solum ignavos se atque infidos praestitissent, verum omnia etiam tum, in tali reipublicae tempore, commodis suis atque utilitatibus posthabitori essent (or in eo essent ut . . . posthaberent).

1. *Justus* often used in sense of "due" or sufficient in amount (see Latin Dict. for good instances). *Inferrent*: avoid the use of *invado* in this sense (see 1, 19); the true sense of *rebellio* has been already pointed out (Ex. 25 B., 5). *Qui in fines suos*: here, as often, the *suis* refers to the subject of the main sentence (see 353). 6. *Versus* is always placed after its case. 7. Notice common phrase *committere ut*, never used however except with negatives or virtual negatives, *non committam ut*, etc.

EXERCISE 57, A.

1. Tu, si me amas, fac (141) litteras ad me Romam (315) mittas. 2. Si domi es—num redieris nondum certo scio—spero me brevi litteras a te accepturum esse. 3. Haec si tecum patria loquatur, nonne impetrare dobeat? 4. Redargue me, Metelle, si mentior; vera (458, Obs.) si dico, cur fidem mihi habere dubitas? 5. Qua mercede etiam si virtus careat, tamen sit se ipsa contenta. 6. Dies me deficiat, si omnia illius (339, iii.) in rempublicam merita enumerare coner. 7. Si quisquam unquam inanem gloriam et sermones vulgi parvi fecit, is ego sum. 8. Quod si (458, Obs.) quis hoc a te petat, jure irridcatur (253, iii.). 9. Ad rempublicam si accodere vis, ne dubitaveris me amicorum in numero habere. 10. Quod si vir fortis ille (or iste (338, Obs. 2)), fuisset, hoc certamen nunquam detrectasset. 11. Quod si quam vel salutis tuae vel rei familiaris rationem habes, cave ne cuncteris (modal use, 42) cum victore in gratiam redire. 12. Regnum vero si appetis, cur civili sermone uteris, cur civium arbitrio ac voluntati omnia te posthabere simulas?

1. *Tu (vos)* is often inserted thus at the beginning of a request or command; cf. use of *ego*, 334, i. 3. *Debet* might be used here in accordance with 46L. 5. *Careat*, see 25. 6. *Dies* means here the day on which he is speaking—but it is also used in the sense of lapse of time, in such phrases as *dies luctum mitigabat*.

EXERCISE 57, B.

1. Quod si cum veterano exercitu in fines nostros bellum intulisset hostis, et tironem exercitum (223) fudisset nostrum, nemo hodie superesset Germanus. 2. Quod ego (334, iii.) certamen si detrectavero, vel timidum me et ignavum si praebuero, tum tibi si libebit ignobilitatem mihi meam objicias licebit, tum demum turpissimum me hominum, si voles, atque abjectissimum dicito. 3. Napoleo vero si (semel)

exercitum suum Rhenum (229, *Obs.*) trajecerit, vereor ut (138) quisquam (358) ei eis Vistulam obstare possit. 4. Quod si satis hodie pugnatum est, milites ad sua quomque signa revocemus, et meliora in diem crastinum speremus; cras si manifestum erit (*see* 64) non jam resisti posse, tempori quamvis inviti (61) cedamus, et sibi quemque consulere (120) jubeamus. 5. Quod si, cum Romam perveneris, litteras a me accipere voles, fac prior ad me scribas. 6. Italiam, inquit, cum perventum erit, aut Romam vos, si voletis, statim ducam, aut, cum opulentissimas urbes Mediolanum ac Genuam diripiendas (400) tradidero, domum, si maletis, praeda ac spoliis onustos mittam. 7. Nostrorum si quem ex agmine procurrentem viderant (455), aut a suis relictum, in eum omnes tela conjiciebant. 8. Properato, inquit, non consulto, nobis opus est; quo si maturius usi essemus, bellum nobis hodie esset (458) nullum. 9. Qui, si per te licuisset (331, 16, *c.*), et viverent hodie et communem r. p. causam ferro (armis) sustinerent. 10. Heri si a me quaesisses num (167) fratrem tuum, hominem (224, *Obs.* 2) nequissimum, timerem, timero negavisset (162); adeo me haec nuntiata (417) clades sollicitum habet, ut si idem quaeras (162) timere me respondeam.

9. *Si . . . licuisset*: this phrase may often be preferred to *sino* (with *inf.*) or *permitto ut*, for the English "allow," "permit," just as *id agere ut*, or *quantum in me (te) est*, to *conor* (*Ex.* 54. 4).

EXERCISE 58, A.

1. Quod si tibi ille (334, iii.) admonenti (415, *a.*) obtinuerat, si omnia (53) tacitus pertulisset, idem tum quod (84) hodie eventurum fuit. 2. Quod si in magistratu eodem esses anno quo pater meus, si easdem quas ille reipublicae (59) tempestates expertus esses, si non eandem quam ille animi moderationem, at tamen eandem (*or*, eandem certe) prudentiam

adhibiturus eras. 3. Quae ego si eo consilio (107) dixissem ut et prodessem illi et placerem, tamen maledicta ejus ac contumeliae perferendae mihi erant. 4. Quae pater tuus si idcirco dixisset ut tibi displiceret, tamen meminisse te oportuit patrem eum esse, et iracundiam ejus aequo animo tacitum pertulisse. 5. Haec mihi, si eodem quo tu loco natus essem, facienda fuere (*or* haec mihi ratio . . . ineunda fuit); Deorum beneficio factum est (*or* peropportune mihi accidit) ut tantum oneris (294) (*or* opus) nunquam mihi suscipiendum fuerit. 6. Quod si qualis pater fuerat (85) talis fuisset filius, potui animum (*Ex.* 15. 9 *note*) ejus precando orandoque flectere; nunc vero tam inhumanus est, tam crudelis, ut omnes eum si (458, *Obs.*) homines exorare conarentur, nemo impetraturus fuerit. 7. Quod si me prius videre quam urbe excessero voles (190, ii.), ad patrem tuum velim scribas, ne (122, *c.*) me prius ad exercitum vocet quam tu (11, *b.*) Romam veneris (190, *Obs.*). 8. Quod si tibi persuasum est ut peccata ei condonares (247), neve tot ejus delictorum poenas sumeres (105, *note*), num quisquam id tibi vitio (260, 2) vertat, vel clementiam tibi tuam ac lenitatem objiciat? Satius fortasse fuit non exorari; sed aliud (370) est errare, peccare aliud.

2. For the very various meanings of *officium* (18, 19) see *Lat. Dict. Tempestatem*: this metaphor is as common in Latin as in English, hence *r. p. gubernare*, the origin, through the French, of the English "to govern." *At tamen*: great attention should be paid to the *caution* (466). The tendency to disregard it is favoured by its incessant violation in modern Latin. *Adhibiturus*: this word is generally "to take to oneself as aid," "call in" (illustrate from Virgil); hence to "use," "practise;" avoid *exhibeo* in this sense. 4. *Et* not required before *tacitum*, as it (an adjective) and *aequo animo* (an adverbial phrase) qualify the verb in different ways and are not precisely co-ordinate. 6. *Nunc vero* is often used, as the Greek *vũv dè*, to express the *actual* as opposed to some *imagined* or *imaginary* state of things. *Impetro* of course only means "I prevail" by prayer or entreaty.

EXERCISE 58, B.

1. Quod si post diem septimum non (464) redieris, tuae ipso causae magnopere nocabis. 2. Neque ego haec scriberem (at the time when I was writing), nisi mihi persuasum esset patrem tuum eadem (54) quae ego de hac re sentire. 3. Vir fuit summo ingenio, optimis moribus (or summa virtute), loco natus si humili at tamen (466) honesto. 4. Haec, quae peto (176), si impetravero, maximam habebō gratiam (98, b.); sin minus, aequo, quantum in me erit (54, 4), feram animo. 5. Mane iste pollicitus est, ac jure jurando se obstrinxit, nunquam se, nisi victorem, ex acie rediturum; eundem ipse vesperi hortis inambulantiem vidi, vultu si minus hilari at tamen immoto (407, iii.) ac tranquillo. 6. Quae sentit (176), quae vult, eloquatur omnia; dum in futurum taceat, quid in praesens dicat (166) parvi refert. 7. Quae petis impetrabis; sed ita ut statim abeas, neve unquam posthac redeas. 8. Consultone abfueris an casu, tua refert (310, i. and iv.), et ad existimationem tuam haud parvi interest; nobis illud est judicandum, abfuerisne an adfueris; quod si tum cum pugnabatur aberas, sive consulto id accidit seu forte ac casu (see Ex. 54. 3), omnium (59) sententiis condemnabere, idque merito; nunquam enim castris excedere debuisti. 9. Hoc (54 and 237) mihi utrum gratificaturus sis necne, nondum scio, sed sive gratificari mihi voles sive noles, propter tot tua officia gratiam et habebō semper, et, si potero, referam. 10. Quae rogatio utrum e republica sit, an contra rem p., dubitari potest; sed sive e r. p. est sive contra r. p., illud ausim dicere, adeo eam esse civitati in hoc tempore, si minus necessariam, at tamen salutarem atque utilem, ut optimo cuique (258, ii.) probatum fuerit.

2. *Neque* for *non*, common at the beginning of a Latin sentence, to connect what follows with previous matter (541, Obs.). 6. "Again,"

or "more," with "never," or "ever," is *posthac* from the point of view of the present moment, otherwise *postea*. 9. Note sense of *officium*; illustrate by examples.

EXERCISE 59.

1. Num putabas, ceteri si aut ferro aut fame interissent (471) omnes, te unum salvum fore? 2. Vereri se (p. 324 note), nisi vellet omnia quae rex imperasset (471) facere, ne sibi ad patriam redire nunquam liceret. 3. Facile se egestatem suam suorumque laturum ait, si indigna hac suspicione liberatus fuerit (Ex. 27. 4 note). 4. Quantum esset et quam repentinum id discrimen monuit; vincere eos posse, si fortes se viros et majoribus (p. 63, note 5), dignos praestare vellent; quod si dubitassent vel cessassent, finitimas nationes brevi omnes in armis fore. 5. Hoc sibi persuasum habebat (240), barbaros, qui montes jam diu infestos habebant, si semel oppressisset, fore ut sibi militibusque suis iter in Italiam pateret. 6. Hanc rem se unquam vobiscum (253, iv.) communicaturum fuisso (193, v.) negavit, nisi patri suo domo proficiscens pollicitus esset, nihil se vos, homines amicissimos, celaturum esse (230, 231). 7. Illud sibi persuasum se habere, te, peritissimum ducem, nisi veterano exercitui praefecissent, futurum fuisse ut ante diem septimum (or intra dies septem (325)) urbs expugnaretur. 8. Quod tam nefarium facinus nunquam se tibi condonaturum fuisse dixit, nisi pater tuus, exactae aetatis homo, sibi ad pedes projectus, ut tibi parceret orasset.

4. Note the right use of the verb *cessare* (illustrate from Virgil or Horace) and of *natio* (Ex. 6. 14 note).

EXERCISE 59, B.

1. Si Romae es, vix ibi esse puto, sin es, ad me velim scribas quamprimum. 2. Hostis si ad urbem pervenerit, atrox caedes timenda erit. 3. Epistolam Caesaris ad te misi, si legere velles (474, b.). 4. Nullo modo fieri posse affirmavit

ut vincerent Germani, si ante novam lunam proelium commisissent (471). 5. Si paulum adniti vultis (454, i.), urbem capietis. 6. Si paulum adnisi eritis, urbem capietis. 7. Urbem eos, si paulum adnisi essent (471), capturos esse. 8. Cum finitimae nationes famae ejus omnes inviderent, sensit se suosque, si semel arma tradidissent, certissimae (57, a.) internecioni destinari. 9. Quod (458, Obs.) si quid secus acciderit, a te rationem reposcemus. 10. Vim ei atque omne supplicium denuntiavit si in Curiam venisset (474, a.). 11. Mirifica sane fuit oratio, quam ego neque imitari possim si velim, neque fortasse velim si possim (453, Rule II.). 12. Grave supplicium edixit Dictator si quis injussu suo pugnasset (474). 13. Metuebant, ne, si infecta re discessissent (471), omnia, quorum causa sumpsissent (448) arma, perderent. 14. Jam (or tum) demum intollexerunt, se, si illo auctore a populari parte deciscere et ad nobiles se adjungere voluissent, si minus (466) vitas suas, jura certe omnia ac libertatem amissuros fuisse. 15. Quae si feceris, fieri poterit ut damnum aliquod capias; si non feceris (465), dubitari non poterit quin inhoneste feceris; utrum mavis, tu videris. 16. Militiam si quis subterfugerit, ignominia notabatur; quod si quis sibi metuit, ab armis statim discedat, et patria incolumis cedat.

2. *Atrox* should be used for "dreadful;" *dirus*, so common in poetry, is in prose confined to the sphere of religion. 9. For this meaning of *secus* see Latin Dictionary. 10. *Omnis* is often used in this sense. 14. *Si minus* often followed by *certe* as expressing something less than the first proposal; *at tamen* something different. 15. Use *quae* (plural) to avoid any ambiguity in the use of *quod* (458, Obs.). 16. For the use of *notari*, *nota*, see Latin Dictionary.

EXERCISE 60.

1. Quem etsi facti hujus neque poenitet neque pudet, tamen sceleris sui poenas mihi persolvat. 2. Cujus culpa quamvis (etsi) ignosci non posset (219), tamen tot ejus in reip. meri-

torum ratio tibi habenda fuit (461). 3. Quem quamvis (480, Obs.) nocentem, quamvis sceleratum, nemo tamen absentem reum facere, et incognita causa condemnare debet. 4. Qui quanquam et nocentissimus est et gravissimo supplicio dignissimus, tamen facere non possum (137, j.) quin hanc ejus afflictam et abjectam fortunam cum pristina illa (339, i.) felicitate atque gloria conferam. 5. Tametsi miserum est innocentem in suspicionem atque crimen venire, tamen melius est absolvi innocentem (97) quam nocentem non accusari. 6. Qui quamvis fuisset sceleratus, quamvis omni condemnatione dignissimus, melius tamen fuit nocentes decem absolvi, quam unum innocentem condemnari. 7. Cui quanquam (quum *with subj.*) principatus ei atque imperium omnium civium sententiis delatum fuit ac mandatum, diu tamen reip. attingere noluit, et unus meis temporibus ad summos honores invitatus et fere coactus pervenit. 8. Quo metu liberatus, brevi tamen in pejoris flagitii suspicionem veni, et nisi tu mihi subvenisses, inimicorum odio et insidiis fortasse oppressus essem. 9. Te vero, tametsi tot mala perpessus es, fore aliquando non solum felicem, sed etiam—id quod rarius hominibus contingit—beatum fore credo.

4. *Felicitas* never "happiness," see 98, b., and 9 in this Ex. 7. *Attinere*, "to touch (even) lightly," "to take any part in;" *unus*, see 529, b. 8. *Fortasse* answers to the obvious meaning of "might" here.

EXERCISE 61.

1. Idcirco (483, Obs.) propinquum tuum, hominem optimum ac mei amantissimum (407, ii.) juvenis non multum amabam, quod inconstantiam ejus ac levitatem ferre non poteram. 2. Itaque pessimo cuique (or improbis omnibus) odio sum (260, Obs. 2), quia communem reip. causam ultimus omnium sustinui, et quia victori assentari (253, i.) nunquam non dedignatus sum. 3. Gratiae mihi a senatu populoque actae sunt

quod solus de r. p. non desperassem (484, b.). 4. Vix fieri potuit quin in civium odia incurreres, non quo id commisisses ut patriam proderes, sed quod pacis, necessariae illius quidem sed molestae et ingratae, auctor esse audebas. 5. Patrem tuum, virum fortissimum, omnes in honore habebant, quod delatum sibi ab omnibus regnum (17) liberandae civitatis veriori ac magis solidae gloriae posthabuit (253, ii.). 6. Etsi omnes mihi irascuntur quod eis qui patrem meum occiderint ignoverim, illud (309, *Obs.* 1) tamen nunquam me pudebit, quod victis victor pepercerim. 7. Quod (487, c.) mihi etiam nunc succenses, quod abhinc (324) sex annos absentem tibi nocuerim, et emolumentis meis tua commoda posthabuerim, nullam aliam ob causam id crimen diluere (*or a me remove*) volo, quam quod amicitiam tuam expetendam habeo. 8. Et jam, quamvis ab omni ejusmodi (87) turpitudine alienissimus (265), summa apud omnes (331, 4) invidia flagrabat, quod et hosti pecunias maximas suppeditasset, et magistratum, quem ei populus mandavisset (247), quaestui turpissimae (260, 3) habuisset; quanquam (479, *Obs.*) nemo unquam ab ejusmodi flagitio magis abhorrebat.

1. Why not *multo*?—279, caution. 5. *Liberandae* implies that the freedom was not yet won, otherwise *liberatae*. 8. *Invidia flagrare* is a common metaphor in Cicero.

EXERCISE 62.

1. Milites vero, cum jam ad summum montem pervenissent, et maximam infra planitiem, fertilissimum agrum, urbesque opulentissimas (57, a.), subjectas oculis viderent, circa imperatorem congregari, et quasi omnia jam quae obstarent (447, *Obs.*) superaverint (495), debellatam Italiam (cf. 247) gratulari. 2. Longe aliter ille atque (491, b.) vel ego speravi vel tu expectasti se gessit. Nam contra quam (491, b.) persaepe pollicitus erat, et quasi veterem necessitudinem, quae inter

ipsius patrem meumque jamdiu erat (181), nihili faceret (495), adeo non mihi in adversis rebus subvenit, ut et amicitiam meam ad hunc usque diem repudiaverit, et semel atque iterum (533, b.) fidem implorantis nullam rationem habuerit. 3. Cum pugnandi tempus venerit (190, i.) pro eo (491, a.) ac debebit (190 ii.) unusquisque (529, c.) vestrum rem gerat, et perinde ac quisque meritus erit, ita cuique eveniat. 4. Omnia (*or quidvis*, 359) nobis potius perferenda sunt, quam in hac re aliter ac (491, b.) polliciti sumus faciamus (493, *Obs.* i.). 5. Conditionibus quamvis (480, *Obs.*) iniquissimis standum est, potius quam fidem fallamus et ignominiae notam republicae inuramus. 6. Tum, ut erat natura iracundus, et impotens, (*or qua erat iracundia et animi impotentia*,) (*or homo iracundus et impotentissimus*), legatos ad se adduci jubet; et tanquam aspectus ipse (355, c.) ardenti faces subjocisset (495), vociferatus (*or quum conclamasset*) regem eorum contra quam et pollicitus esset (446) et jurasset fecisse, in vincula trahi jussit. Postero die, mitiorem se quam pro hesterni sermonis atrocitate praebuit, et rogata venia quod jus hospitii violasset (484, b.) ad epulas in posterum (326) diem, quasi nihil novi fecisset aut inusitati, invitavit. Audentius (339, iv.) illi, ut (492, v. b.) in tali tempore, quam cautius responderunt. 7. Tum subditis equo calcaribus, ut erat semper pugnandi cupidus (99), in medium se certamen immisit, quasi boni imperatoris esset ferocius quam consultius rem gerere. 8. Quanto diutius (497, *Obs.*) trahetur (190, ii.) bellum, tanto deteriores (82) nobis et iniquiores pacis conditiones imponentur; nolite igitur mirari cur optimus quisque civis pacem vehementissime suadeat (25). 9. Quo occultius (497, b.) est periculum, eo difficilius vitabitur, et inimicorum ut quisque est ad malevolentiam dissimulandam (39, *note*) promptissimus, ita formidolosissimus est futurus. 10. Et mihi quidem vide-